

Selskapskontroll

Stavanger, Sola og Randaberg kommuner, 2020

INNHold

Oppdraget.....	3
Sammendrag	4
Høringskommentarer	10
1 Innledning	11
1.1 Revisjonskriterier og metode	11
1.2 Avgrensning av selskapskontrollen	11
1.3 Anbefalinger i sist selskapskontroll	12
2 Fakta og vurderinger	12
2.1 En oversikt over selskapet	12
2.2 Selskapets sentrale styringsdokumenter	17
2.3 Selskapets oppfølging av drift og økonomi	23
2.4 Selskapets oppfølging av datterselskaper mv.	32
2.5 Anskaffelser, offentlighet, etikk og miljø	36
2.6 Selskapets oppfølging av eiernes eierstrategier	50
2.7 Eiernes oppfølging av selskapet.....	51
2.8 Eiernes valg av styre i selskapet	54
3 Vedlegg.....	57

OPPDRAGET

Kontrollutvalgenes bestilling

Stavanger Sak 3/19, 12. februar 2019

Sola Sak 8/19, 13. mars 2019

Randaberg Sak 17/19, 9. april 2019

Formål

Formålet med prosjektet er å gjennomføre kontroll med forvaltningen av eierinteressene i selskapet, og en analyse av utvalgte forhold knyttet til selskapets drift og utvikling (forvaltningsrevisjon).

Problemstillinger

- Hvordan foretas styringen av selskapet?
  - o Den formelle styringen
  - o Selskapets strategier, utfordringer og risikoer
  - o Selskapets økonomistyring
- Hvordan følger selskapet opp datterselskaper og tilknyttede selskaper?
  - o Eieroppfølgingen
  - o Risikovurderinger
  - o Samhandlingen (avtaler og transaksjoner mellom nærstående parter)
- Hvordan praktiserer selskapet lovregler om offentlige anskaffelser og offentlighet?
- Hvordan håndterer selskapet etikk, arbeidsmiljø og miljøvern?
- Følger selskapet opp eiernes eierstrategier?
- Hvordan er eiernes oppfølging av selskapet lagt opp?

Rapporten er utarbeidet av forvaltningsrevisorene Rune Eskeland og Therese Kristiansen. Den er kvalitetssikret av fagansvarlig for forvaltningsrevisjon Christian Jerejian Friestad.

SAMMENDRAG

Hovedinntrykk

Vi finner selskapets styring av Stavangerregionen Havn IKS og eiernes oppfølging av selskapet stort sett tilfredsstillende. Det er imidlertid avdekket enkelte forhold som bør forbedres.

Kort om Stavangerregionen Havn IKS

Selskapet eies av kommunene Stavanger (81,88 %), Sola (16,75 %) og Randaberg (1,37 %).

Havneselskapet er et viktig selskap for kommunene da det skal sikre regionen en konkurranse-dyktig og miljøvennlig infrastruktur for sjøtransport samt å ivareta de oppgaver som er tillagt kommunene etter havne- og farvannsloven. Stavangerregionen Havn IKS har to datterselskap (SRH Eiendom Holding AS og Stavangerregionen Havnedrift AS) som begge er heleid av Stavangerregionen Havn IKS og to datterdatterselskaper som er 100 % eid av datterselskapet SRH Eiendom Holding AS. Stavangerregionen Havn har også to tilknyttede selskaper.

Rammer for selskapets virksomhet

Havne- og farvannsloven gir kommunene forvaltningsansvaret og myndigheten etter loven innenfor områdene hvor de har planmyndighet etter plan- og bygningsloven. Myndigheten kan delegeres til interkommunalt selskap eller interkommunalt samarbeid. Flere norske havner er i dag organisert som konsern ut fra hensiktsmessigheten med å skille mellom forvaltning /havnekapital, havnedrift og eiendomsdrift. Havnedrift og eiendomsdrift kan legges til datterselskaper. Konserninterne transaksjoner skal baseres på forretningsmessige prinsipper.

Farvannsavgift (anløpsavgift) skal beregnes etter selvkost, mens det kan tas fortjeneste fra andre tjenester. Skatteplikten avhenger av om aktiviteten har erverv til formål. Havner organisert som IKS eller AS kan ta ut utbytte fra havnedriften. Ved ny havne- og farvannsløv gjelder dette også dersom havnen er organisert som en del av kommunen. Utbytte kan ikke foretas før det er avsatt tilstrekkelige midler til havnevirksomheten. Eiendomsdrift er omfattet av de samme regler som havnedrift dersom leietaker driver havnerelatert virksomhet.

Selskapets styring

Formelle forhold

Den formelle styringen av Stavangerregionen Havn anses i tråd med lovregler og KS sine anbefalinger. Selskapets styreinstruks, retningslinjer for havnedirektørens myndighet og fullmakter samt selskapsavtalen synes klar nok når det gjelder den interne ansvars- og oppgavefordelingen. Styret har fastsatt en strategiplan for 2018-2020 og det fastsettes en årlig møteplan.

Styret i selskapet har innført fast rutine med årlig egevaluering. Det er ingen krav til egevaluering i lov om interkommunale selskaper, men eierne anbefaler årlig egevaluering i sine overordnede eierstrategier. Egevalueringen kan være nyttig i forbindelse med skifte av styremedlemmer og det er derfor viktig at den er tilgjengelig for valgkomiteen. Alle styremedlemmene er tilbudt styrekurs med blant annet opplæring om ansvar, oppgaver og rollefordeling. Styret har også styreansvarforsikring. Selskapet har systemer for risikostyring og rutiner for å følge opp avvik som registreres i kvalitetssystemet.

Drift og økonomi

Styret har en løpende oppfølging av selskapets drift og økonomi. Styret vedtar budsjett og det rapporteres både skriftlig og muntlig i styremøte kvartalsvis i forhold til økonomisk status på selskaps- og konsernnivå. Styret følger opp daglig leder gjennom jevnlig samtaler/ møter mellom styreleder og havnedirektør.

Koronapandemien har resultert i at i prognosen som ble laget i mars 2020 ble blant annet inntektene vurdert med et bortfall på 30 prosent. Resultatrapport for første halvår 2020 viser at resultat før skatt per første halvår 2020 var på i overkant av kr 13 millioner, noe som er i underkant av kr 5,4 millioner høyere enn revidert budsjett som var satt til ca. kr 7,6 millioner¹. Resultatrapport for tredje kvartal 2020 viser tilsvarende utvikling i forhold til revidert budsjett, det vil si at resultat før skatt er ca. kr 5 millioner høyere enn revidert budsjett². For å sikre inntekter og utestående i perioden har selskapet blant annet fokusert på tettere kundekontakt. En annen medvirkende faktor er sannsynligvis at de ulike tiltakspakkene som myndighetene har lansert har hatt effekt på betalingsevnen til kundene. Driftsinntektene har vært bedre enn forventet i første halvår i forholdt til revidert budsjett, aktiviteten utenom cruise og utenrikstrafikk har vært opp mot fjorårets nivå. Utenrikstrafikken fra Risavika startet opp igjen med daglige avganger fra 16. juni. Fra slutten av oktober har Fjordline redusert avgangene og i midten av november får vi opplyst av selskapet at det er ytterligere reduksjon i avganger og stopp av passasjertrafikk³. Dette vil ha en innvirkning på resultatet for fjerde kvartal. Kostnadsnivået har vært lavere enn forventet i revidert budsjett. Dette skyldes kostnadskutt og justeringer på priser, samt tilbakebetalinger knyttet til reiser. Det er forventet at det kan komme tap på fordringer i løpet av 2020. Selskapet oppgir at det er god kontroll på fordringene i konsernet.

Konsernets likvidtetsgrad per 31.12.19 anses som lav i forhold til normtall⁴ og den er betydelig svekket siden 2018 hvor den var meget god. Sammenlignet med andre havneselskaper, med unntak av Kristiansand, er den i nedre sjikt. Likviditetsgraden er svekket grunnet oppkjøpet av Risavika Havn AS som ble gjennomført 01.01.2019. Økonomisjef i selskapet opplyser at det ikke

---

¹ Kilde: Styresak 36/20, møtedato 08.09.2020.

² Kilde: sak 42/20 styremøte 20.10.2020

³ Kun frakt av cargo.

⁴ Kilde: proff.no, normtallene tar ikke hensyn til bransjeulikheter og geografisk beliggenhet

er bekymring i selskapet knyttet til likviditeten og at den ved utgangen av 2020 forventes å være bedre enn per 31.12.2019, til tross for usikkerheten koronapandemien har medført. Soliditeten, som sier noe om selskapets evne til å tåle tap, betegnes som meget god sammenlignet med normtall, men den er betydelig lavere enn i Oslo Havn og Bergen Havn.

Selskapet har over lengre tid arbeidet med spørsmålet om deres skatteposisjon. I hovedtrekk gjelder saken spørsmål om hvorvidt enhver utleie fra havnens side – til andre næringsdrivende – medfører at leieinntektene underlegges begrenset skatteplikt etter skatteloven § 2-32, 2. ledd. Per november 2020 foreligger det ikke noe ny status i forhold til selskapets skatteposisjon. Spørsmålet om skatteplikt for IKS med havnedrift er aktualisert gjennom søksmål fra Karmsund Havn IKS mot staten, hvor hovedforhandling er berammet til oktober 2020 og utsatt på grunn av forhandlinger mellom partene. Skatteposisjonen for Stavangerregionen Havn vil som utgangspunkt være betinget av utfallet av rettssaken⁵. Dersom Karmsund havn blir skattepliktig, vil trolig også Stavangerregionen Havn bli det.

Selskapets oppfølging av datterselskaper

Revisjonen har inntrykk av at selskapet følger opp datterselskaper og tilknyttede selskaper på en god måte. Økonomisjef orienterer om økonomien til alle datterselskaper for styret i morselskapet, og styret i Stavangerregionen Havnedrift AS blir informert om økonomien til konsernet. Det er opprettet ledergruppe på tvers av organisasjonen hvor det avholdes jevnlig møter.

Styreleder i Stavangerregionen Havn IKS er styremedlem i SRH Eiendom Holding AS, Stavangerregionen Havn Eiendom AS og Ekofiskvegen AS. Styremedlemmer i morselskap bør ikke sitte i styret til datterselskap spesielt dersom det er avtaler og transaksjoner mellom selskapene.

Vesentlige avtaler mellom selskapene i konsernet foreligger skriftlig. Revisjonen har inntrykk av at transaksjonene er utført etter alminnelige forretningsmessige prinsipper.

Offentlige anskaffelser

Selskapet har utarbeidet prosedyrer for organisering av roller og den praktiske gjennomføringen av anskaffelser. Selskapet har oversikt over aktive rammeavtaler, og oversikten er tilgjengelig for ledergruppen som godkjenner innkjøp. Alle ansatte får representert nye rammeavtaler som nyhetssak på intranett. Våre kontroller av gjennomførte innkjøp viser at praktisering av lovregler om offentlige anskaffelser i all hovedsak synes tilfredsstillende.

---

⁵ Kilde: Notat fra advokat Helge Skogseth Berg, Lynx Advokatfirma

Offentlighet

På selskapets nettsider er det i forhold til kommunenes overordnede eierstrategi mangelfull informasjon om selskapets virksomhet og noe av informasjonen er vanskelig å finne. Eiernes overordnede eierstrategier og representantskapssakene er ikke publisert på selskapets nettside, selskapsavtalen og vedtektene finner en i dokumentet «styrets melding til eierne 2020» og økonomiplanene er presentert i styrepapirene. Måten styresakene publiseres på nettsiden ved at innkalling, sakliste og protokoll fra forrige møte ligger samlet er nokså uoversiktlig.

Selskapets elektroniske arkiv kan generere automatiske postlister. Selskapets postliste er ikke tilgjengelig på nettsiden og det er heller ikke informasjon på nettsiden om at postlisten kan bestilles ved behov, slik rutinen er. Det er ingen krav til at postlisten skal være synlig på selskapets nettside men ved å opplyse om at den kan bestilles ved behov vil selskapet legge bedre til rette for innsyn, slik selskapets rutine for offentlighet legger opp til. Kontroll av postlisten for mai 2020 viser at selskapet er flinke til å gradere dokumenter.

Vi anbefaler selskapet å gjøre aktuell informasjon om selskapet lett tilgjengelig på hjemmesiden slik at det legger til rette for innsyn. Videre anbefaler vi å vurdere praksis i forhold til hvordan informasjonen tilknyttet styremøter publiseres på nettsiden slik at det blir mer oversiktlig.

Etikk, arbeidsmiljø og miljøvern

Selskapet har utarbeidet etiske retningslinjer med mål for etikk og verdier. De etiske retningslinjene klargjør forventningene selskapet har til personlig atferd, og til at arbeidet utføres på en etisk forsvarlig måte. Ordfører og rådmann/ kommunedirektør er ikke styremedlem i selskapet. Kontroll av styrevervregisteret viser at to av styremedlemmene ikke er registrert i KS sitt styrevervregister per oktober 2020. Vi anbefaler styret å registrere alle medlemmene i styrevervregisteret for å skape åpenhet om hvilke roller enkeltpersoner har. Selskapets habilitetsrutiner og etiske retningslinjer anses tilfredsstillende, men de etiske retningslinjene er ikke revidert siden 2016. Registrering av verv og bierverv kan med fordel fremkomme av selskapets etiske retningslinjer. Vi får opplyst i høringsrunden at selskapet vil starte prosessen med å få registrert alle styremedlemmene.

Selskapets system og rutiner vedrørende arbeidsmiljø og miljøvern synes å dekke de krav som stilles i lovreglene. Ordningen med verneombud praktiseres, og selskapet har bedriftshelsetjeneste med årlig tilbud om helsekontroll til alle ansatte. Selskapet har avvikssystem for HMS området som følges nøye opp og skriftlige rutiner for varsling som tilfredsstillers lovens krav. Det gjennomføres medarbeiderundersøkelse annet hvert år hvor medarbeiderne de siste tre gangene har avgitt en god score angående medarbeidertilfredshet.

Selskapets oppfølging av eiernes overordnede eierstrategier

Revisjonen har inntrykk av at selskapet følger opp eiernes overordnede eierstrategier på en god måte. Kravene i eiernes eierstrategier er stort sett omfattet av andre problemstillinger i selskapskontrollen. Dette er da omtalt andre steder i denne rapporten.

Eiernes oppfølging av selskapet

Revisjonen har inntrykk av at eieroppfølgingen av Stavangerregionen Havn fungerer bra. Eierstyringen skjer gjennom selskapets eierorgan som er representantskapet. Representantskapet har hovedsakelig behandlet ordinære lovmessige saker i perioden 2017-2020. Representantskapet har også behandlet oppkjøpet av Risavika Havn, som anses som ekstraordinær. Det foreligger skriftlige regler for eierstyringen i eiernes eierskapsmeldinger og i selskapsavtalen. Det gjennomføres uformelle eiermøter en til to ganger i året og ved behov.

Det er ikke utarbeidet et eget dokument om samlet eierstrategi overfor Stavangerregionen Havn. Eierkommunene har overordnede eierstrategier som fremkommer av deres eierskapsmeldinger. Disse gjelder både eierne og selskapet. De er ikke direkte bindende for selskapet ettersom de ikke er vedtatt i representantskapet. Eierne vil kunne ha noe ulike meninger om eierstrategien for selskapet. En samlet eierstrategi vil kunne sammenfatte alle vesentlige føringer fra eierne. En eierstrategi er særlig hensiktsmessig når selskapet har flere eiere for på den måten å gi selskapet føringer fra eierne. Selskapet opplyser også at en felles eierstrategi overfor selskapet er viktig. I styreevalueringen for 2019 fikk spørsmålet om eiernes oppfølging av eierstrategien lavest gjennomsnittsscore (score 3,9). Vi vil derfor anbefale eierne å utarbeide en felles eierstrategi for Stavangerregionen Havn IKS.

Styrevalgsprosessen

Det ble brukt valgkomité i forbindelse med sist styrevalg. Representantskapet vedtok 04.09.2019 at sittende representantskap skulle oppnevnes som valgkomité for nytt styre. Bruk av valgkomité er ikke nedfelt i selskapsavtalen og det er ikke formalisert retningslinjer som regulerer arbeidet. I valgkomiteens innstilling fremgår det at kompetanse, erfaring og mangfold har vært viktig i styrevalgprosessen. Det fremgår ikke av innstillingen at habilitet har vært et tema. Daglig leder eller representantskapets medlemmer er ikke medlemmer av styret. I henhold til KS anbefalinger om eierstyring bør eierne formalisere retningslinjer for valgkomiteen. I innstillingen fra valgkomiteen i forbindelse med styrevalg bør vurderinger av generell habilitet inkluderes.

Anbefalinger

Oppsummert gir vi følgende anbefalinger:

- Eierne bør utarbeide en felles eierstrategi for Stavangerregionen Havn IKS.
- Eierne bør formalisere retningslinjer for valgkomiteen. I innstillingen fra valgkomiteen i forbindelse med styrevalg bør vurderinger av generell habilitet inkluderes.
- Styret bør registrere alle medlemmene i styrevervregisteret for å skape åpenhet om hvilke roller enkeltpersoner har.

- Selskapet bør gjøre aktuell informasjon om selskapet lett tilgjengelig på hjemmesiden slik at det legger til rette for innsyn. Videre bør selskapet vurdere praksis i forhold til hvordan informasjonen tilknyttet styremøter publiseres på nettsiden slik at det blir mer oversiktlig.

HØRINGSKOMMENTARER

Selskapet

Selskapets kommentarer mottatt 25.11.2020:

Stavangerregionen Havn IKS (SRH) takker for en god rapport i forbindelse med selskapskontrollen. SRH setter pris på og tar til etterretning de anbefalinger som Rogaland Revisjon IKS har satt opp. Organisasjonen vil jobbe aktivt for å forbedre seg ut ifra anbefalingene.

Eierne

Eiernes kommentarer mottatt 04.12.2020:

Revisor skal sende et utkast til rapport om eierskapskontroll til uttalelse til selskapet som er omfattet av eierskapskontrollen og til den som utøver eierfunksjonen (representantskapet). Uttalelsen skal i sin helhet fremgå av rapporten, jf. § 14 i Forskrift om kontrollutvalg og revisjon.

Rapport fra selskapskontrollen av Stavangerregionen Havn IKS ble oversendt den 03.11.2020. I det følgende gis det en samlet uttalelse fra representantskapet. Uttalelsen er avgrenset til revisors anbefaling overfor eierkommunene.

Representantskapet vil innledningsvis takke for oversendt rapport. Representantskapet er av den oppfatning at rapporten utgjør et nyttig informasjons- og kunnskapsgrunnlag for den videre styringen og utviklingen av Stavangerregionen Havn IKS.

Revisors anbefalinger med tilhørende merknader fra eierne:

- **Eierne bør utarbeide en felles eierstrategi for Stavangerregionen Havn IKS.**

Eierkommunene i Stavangerregionen Havn IKS har i 2020 igangsatt et arbeid med å revidere selskapsavtalen. Det tas sikte på å avslutte dette arbeidet tidlig i 2021. Når de overordnede rammene for selskapets virksomhet er fastsatt i revidert selskapsavtale, vil det være naturlig å utarbeide en felles selskapsspesifikk eierstrategi. Eierne legger opp til at felles eierstrategi skal godkjennes i 2021.

- **Eierne bør formalisere retningslinjer for valgkomiteen. I innstillingen fra valgkomiteen i forbindelse med styrevalg bør vurderinger av generell habilitet inkluderes.**

Det vil være hensiktsmessig å regulere bruk av valgkomité, herunder kriterier for valgkomiteens arbeid, i selskapsavtalen. Retningslinjer for valgkomité er ett av elementene som inngår i det pågående arbeidet med å revidere selskapsavtalen.

1 INNLEDNING

1.1 REVISJONSKRITERIER OG METODE

Revisjonskriteriene er elementer som inneholder krav eller forventninger, og vil bli brukt til å vurdere funnene i de undersøkelser som gjennomføres. Kriteriene skal være begrunnet i, eller utledet av, autoritative kilder innenfor det reviderte området.

I dette prosjektet er kriteriene utledet fra følgende kilder:

- Lov om interkommunale selskaper (IKS-loven)
- Lov om aksjeselskaper (aksjeloven)
- Lov om havner og farvann (havne- og farvannsloven)
- Selskapets selskapsavtale
- Lovregler om offentlige anskaffelser og offentlighet
- Forvaltningsloven og arbeidsmiljøloven
- Lovregler om nærstående parter (aksjeloven)
- Kommunenes eierstrategier
  - Kommunenes overordnede eierstrategier for alle sine selskaper⁶
- KS Anbefalinger om eierstyring, selskapsledelse og kontroll

Ut fra disse kildene har vi utledet konkrete kriterier som vi måler praksis i selskapet og kommunene mot. Dersom revisjonskriteriet utledes fra lovkrav bruker vi *skal*, mens vi i revisjonskriterier som er utledet fra anbefalinger og lignende bruker *bør*. Anbefalingene har samme logikk.

Metodisk er det benyttet intervjuer, korrespondanse, dokumentgranskning og analyser. Vi har hatt oppstartsmøte med selskapet, responentskapet er spurt om eieroppfølgingen av selskapet og styret i morselskapet (IKS'et) er spurt om forvaltningen av selskapet. Vår samlede vurdering er at metodebruk og kildetilfang har gitt et tilstrekkelig grunnlag til å besvare prosjektets formål og de problemstillinger kontrollutvalget vedtok.

1.2 AVGRENSNING AV SELSKAPSKONTROLLEN

Stavangerregionen Havn IKS har to heileide datterselskaper (SRH Eiendom Holding AS og Stavangerregionen Havnedrift AS) samt to datterdatterselskaper som er 100 % eid av datterselskapet SRH Eiendom Holding AS. Stavangerregionen Havn har også to tilknyttede selskaper.

---

⁶ Eierne har ikke utarbeidet ett eget dokument om samlet felles eierstrategi overfor Stavangerregionen Havn IKS.

Selskapskontrollen omfatter havneselskapet/konsernet som helhet. I tillegg ses det noe for seg på de enkelte datterselskapene. Dette gjelder spesielt datterselskapet for havnedriften. De andre datterselskapene gjelder havnearealutleie og har ingen ansatte. Datterselskapene er underlagt de samme styringsdokumenter og rutiner som morselskapet såfremt dette er aktuelt for dem. Det er to tilknyttede selskaper. De tilknyttede selskapene har også private eiere. I henhold til kommuneloven § 23-6 kan ikke kontrollutvalget som hovedregel kreve opplysninger i disse selskapene, men paragrafen hjemler innsyn i visse tilfeller.

1.3 ANBEFALINGER I SIST SELSKAPSKONTROLL

Forrige selskapskontroll av havneselskapet ble gjennomført i 2010. Revisjonen anbefalte da selskapet å utarbeide en økonomiplan for IKS'et, foreta risikovurderinger ved store kjøp i andre selskaper og å arbeide for en mulig endring av leieavtalen for utenriksterminalen i Risavika.

Eierne ble anbefalt å utarbeide en felles eierskapsstrategi for selskapet. I tillegg ble de anbefalt å ha en obligatorisk opplæring av folkevalgte eierrepresentanter samt å benytte en valgkomité for styreutnevning i selskapet.

2 FAKTA OG VURDERINGER

2.1 EN OVERSIKT OVER SELSKAPET

Selskapet eies av kommunene Stavanger (81,88 %), Sola (16,75 %) og Randaberg (1,37 %).

Havneselskapet er et viktig selskap for kommunene da det skal sikre regionen en konkurransedyktig og miljøvennlig infrastruktur for sjøtransport samt å ivareta de oppgaver som er tillagt kommunene etter havne- og farvannsloven (havneloven).

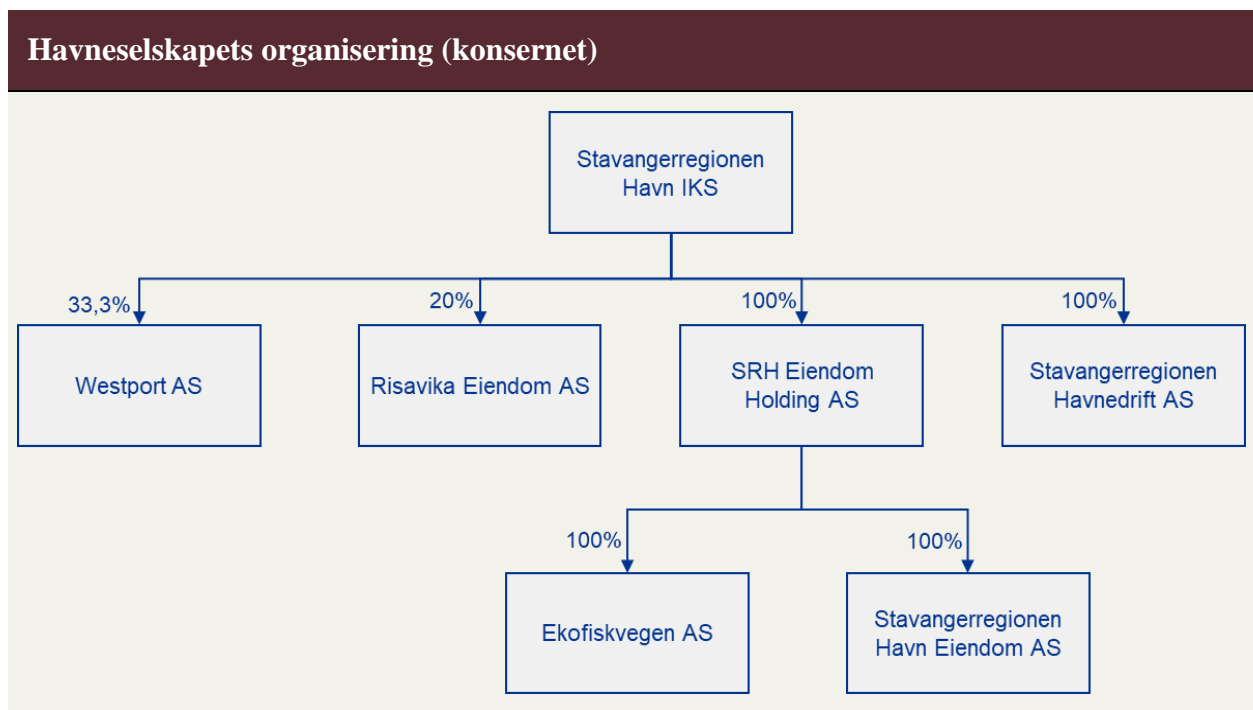
Havneselskapets organisering (konsernet)

Konsernets organisering etter 17.12.2019 (med regnskapsmessig virkning fra 01.01.2019). Stavangerregionen Havn Eiendom AS er resultatet av fusjon av tidligere selskaper.⁷

---

⁷ SRH Eiendom AS, Risavika Havn AS og Utenriksterminalen AS ble til Stavangerregionen Havn Eiendom AS.

Figur 1: Organisering

Kilde: <https://www.stavangerhavn.no/om/>

Stavangerregionen Havn IKS (morselskapet) ivaretar de forvaltningsmessige oppgavene knyttet til havnen. Morselskapet står også som eier av anlegg/kaier som leies ut til datterselskapet Stavangerregionen Havnedrift AS. Dette datterselskapet står for de drifts- og vedlikeholdsrelaterte oppgavene i havnen. Datterselskapet SRH Eiendom Holding AS (med datterdatterselskaper) eier havnens eiendommer og ivaretar havnens arealutleie. Selskapets havner (anlegg/kaier) ligger hovedsakelig i tre områder. Dette er havneavsnittene Stavanger (passasjer og turisme), Mekjarvik (tyngre offshore tjenester) og Risavika (gods og supply - samt utenriksterminal).

Ny havne- og farvannslov (havnelov)

Stortinget vedtok 4. juni 2019 ny havne- og farvannslov. Loven trådte i kraft 1. januar 2020. Loven erstatter forrige havne- og farvannslov (2009) og loslov (2014). Formålet med den nye havne- og farvannsloven er å støtte oppunder målene for transportpolitikken, blant annet å fremme sjøtransport som transportform og å legge til rette for effektiv, sikker og miljøvennlig drift av havn og bruk av farvann. Loven skal også ivareta nasjonale forsvars- og beredskapsinteresser.

Den nye loven medførte en rekke endringer. De viktigste endringene er listet opp i Samferdselsdepartementet sitt iverksettingsrundskriv (N-2/2020). *Endringene har ikke spesiell betydning for problemstillingene i vår selskapskontroll. Vi nevner imidlertid to av endringene som fremgår av ny havnelov §§ 32 og 36.*

- Eierkommunen kan på visse vilkår ta ut verdier fra den kommunale havnevirksomheten.
  - Dette gjelder selv om havnevirksomheten *ikke* er organisert i egne selskaper.

- Det er gitt adgang til å ta utbytte fra *hele* havnekapitalen forutsatt at det er avsatt tilstrekkelige midler til havnevirksomheten. Havnekapitalen kunne tidligere ikke nyttes til andre formål enn havnevirksomhet, jf. forrige havnelov § 48.⁸
- Anløpsavgiften videreføres under betegnelsen farvannsavgift.

Havneselskapets kvalitetssystem (Compendia)

Havneselskapet har HMS-håndbok og kvalitetssystem levert av Compendia. Både HMS-håndboken og kvalitetssystemet er bygget opp etter gjeldende ISO-standarder. Selskapet er ikke ISO-sertifisert per i dag.

Havneselskapet er ISO-sertifisert gjennom Compendia.⁹ Dette gjelder ISO 9001:2015 for kvalitetsstyring og ISO 14001:2015 for HMS. ISO legger til grunn at selskapet skal ha en systematisk tilnærming til risiko.

Havneselskapets kvalitetssystem ligger på Compendia sine nettsider og inneholder i grove trekk:

- Intranett
  - Intern informasjon
- Personelhåndbok
  - Herunder medarbeiderutvikling og etiske retningslinjer
- HMS-håndbok
  - Herunder HMS-mål, HMS-rutiner og miljøplan (ytre miljø)
- Kvalitetssystem
  - Planlegging og risikotenkning
  - Prosedyrer (for hhv. felles, administrasjon/økonomi, maritim, eiendom og teknisk)
  - Prosesser (bl.a. prosesser for støtte, innkjøp, anløp, utleie og drift og vedlikehold)

Vi vil i rapporten komme nærmere inn på det som angår problemstillingene i selskapskontrollen.

Havneselskapets skatteposisjon

Selskapet har over lengre tid arbeidet med spørsmålet om deres skatteposisjon.

Spørsmålet om skatteplikt for Stavangerregionen Havn IKS - organisert som interkommunalt selskap med hjemmel i Lov om Interkommunale selskap av 29.01.1999 nr. 6 - har blitt tatt opp med Finansdepartementet. Finansdepartementet har i sitt tilsvarende vist til at det hører under de enkelte ligningskontorene å ta stilling til hvorvidt de forskjellige havnene oppfyller vilkårene for å anses som en skattefri institusjon etter skatteloven § 2-32.

---

⁸ Havnekapital er inntekter fra anløpsavgift og havnedrift (med unntak for lovlig utbytte) samt havnens formuesmasse ved forrige havnelovs ikrafttredelse (01.01.2010). Det vises til lovens § 47.

⁹ Compendia AS er et selskap som driver med konsulentvirksomhet tilknyttet informasjonsteknologi (her personal & ledelse, kvalitetsstyring og HMS).

Selskapets egen vurdering¹⁰

Selskapet foretok en gjennomgang av de skattemessige forhold i konsernet for 2017 vår/sommer 2018. Som følge av gjennomgangen mener konsernet at en skal vurdere datterselskapene i konsernet likt som morselskapet Stavangerregionen Havn IKS. Dette på grunn av at i realiteten og rent faktisk realiserer datterselskapene formålet i Stavangerregionen Havn IKS, og bør vurderes etter skattelovens § 2-32.

Gjennomgangen viste at Stavangerregionen Havnedrift AS hadde vedtekter som passet til formålet i forhold til samme skattemessige vurdering som for Stavangerregionen Havn IKS. I de andre datterselskapene var formålet ikke i henhold til virksomheten i forhold til havne- og farvannsloven. Vedtektene i SRH Eiendom Holding AS ble endret 26.11.18. Vedtektene i datterdatterselskapene Stavangerregionen Havn Eiendom AS og Utenriksterminalen AS ble endret 23.11.18, og datterdatterselskapet Ekofiskvegen AS endret vedtektene 04.09.18.¹¹ På bakgrunn av dette mener selskapet at en har skattefrihet etter skattelovens § 2-32 gjeldene fra vedtektsendringene i 2018.

Per november 2020 foreligger det ikke noe ny status i forhold til selskapets skatteposisjon. Spørsmålet om skatteplikt for IKS med havnedrift er aktualisert gjennom søksmål fra Karmsund Havn IKS mot staten, hvor hovedforhandling er berammet til oktober 2020. Skatteposisjonen for Stavangerregionen Havn vil som utgangspunkt være betinget av utfallet av rettssaken¹². Dersom Karmsund havn blir skattepliktig, vil trolig også Stavangerregionen Havn bli det. I hovedtrekk gjelder saken spørsmål om hvorvidt enhver utleie fra havnens side – til andre næringsdrivende – medfører at leieinntektene underlegges begrenset skatteplikt etter skatteloven § 2-32, 2. ledd.

Våre kommentarer til selskapets skatteposisjon

Morselskapets formål er ikke endret i den nye selskapsavtalen som ble utarbeidet i forbindelse med kommunesammenslåingene. Ingen av selskapene i konsernet har erverv som formål (selskapsavtalen/vedtektene), men det kan tas utbytte¹³ fra Stavangerregionen Havn Eiendom AS.

Vi har spurt selskapet om skattemyndighetene har godtatt endringene og om korrespondanse med skattemyndighetene i den grad dette foreligger. Selskapet opplyser til oss at skattemyndighetene ikke har vært i kontakt med selskapet. De har kun fått skatteoppgjøret som er i henhold til innsendte skattemeldinger.

Skattefritak foreligger iht. skatteloven §2-32, 1. ledd, men med skatteplikt for «økonomisk virksomhet», jf. skatteloven § 2-32, 2. ledd. Skattespørsmålet dreier seg om hvorvidt enhver

---

¹⁰ Informasjonen er tatt fra selskapets årsrapport for 2019 (samme informasjon i selskapets årsrapport for 2018).

¹¹ Konsernets organisering for datterdatterselskapene ble endret 17.12.2019 (med regnskapsmessig virkning fra 01.01.2019). Det vises til figuren foran under «Havneselskapets organisering (konsernet)».

¹² Kilde: Notat fra advokat Helge Skogseth Berg, Lynx Advokatfirma

¹³ Med begrepet utbytte menes utdeling av midler jfr. IKS-loven. Vi har i rapporten valgt å bruke begrepet utbytte ettersom selskapet refererer til det i sine sakspapirer.

utleie fra havnens side – til andre næringsdrivende – medfører at leieinntektene underlegges begrenset skatteplikt etter skatteloven § 2-32, 2. ledd.

Utbytte

I styresak 04/20 ble det lagt frem en orienteringssak om vurdering av framtidig utbyttekapasitet i selskapet. Styret vedtok den 19.02.2020 i sak 4/20 følgende:

- 04.1/20 Styret tar saken til foreløpig orientering og tar endelig beslutning om et eventuelt utbytte ved behandling av årsregnskapet for 2019.
- 04.2/20 Styret ber havnedirektøren til neste styremøte skissere en modell for hvordan SRH kan etterkomme eiernes ønskede nivå for utbytte på MNOK 15 for 2019.
- 04.3/20 Styret ber havnedirektøren vurdere og beskrive hvordan et eventuelt fremtidig utbyttensnivå kan etableres.
- 04.4/20 Styret ber havnedirektøren beskrive skatteeffekten for SRH ved utbytte til neste styremøte i saken om Årsoppgjør 2019.

Økonomisjef i Stavangerregionen Havn har bedt advokatfirma Lynx om bistand i forhold til hva ikrafttreddelsen av ny havnelov, sett i sammenheng med styrets vurdering av ulike modeller for utdeling, herunder utbytte, kan forventes å bety for spørsmålet om skatteplikt for selskapet.

Adgang til utdeling av utbytte til eier er som utgangspunkt et sterkt moment i favør av skatteplikt¹⁴. Skatte-ABC (2018-2019) omtaler betydningen av utbytte slik:

3.3.9 Utbytte mv.

Har medlemmene eller einerne rett til utbytte, eller faktisk mottar utbytte, vil dette normalt trekke sterkt i retning av at institusjonen mv. har erverv til formål. Tilsvarende gjelder hvor det ytes tilskudd/ konsernbidrag mellom selskaper innenfor et konsern.

I notatet konkluderer advokatfirmaet Lynx med:

- Det er ikke tvilsomt at deler av en havns aktivitet ikke har erverv som formål, men det er hovedformålet som avgjør.
- For perioden til og med inntektsåret 2018 er det uavklart om havnedrift i et IKS er helt eller delvis skattepliktig.
- Ny havnelov, som i større grad åpner for utbytte, vil i utgangspunktet trekke i retning av skatteplikt.
- Om adgangen til utbytte også benyttes, vil dette forsterke momentet i favør av skatteplikt.
- Der en kommune er mottaker av utbytte vil momentet ikke være like sterkt som der mottaker er fullt ut skattepliktig.
- Tilbakebetaling av kapital er i seg selv ikke et moment som trekker i retning av skatteplikt. Likevel vil det at kapitaltilskudd gravis tilbakebetales som følge av at

---

¹⁴ Kilde: notat fra advokat Helge Skogseth Berg, Lynx Advokatfirma

nødvendig egenkapital sikres gjennom overskudd fra driften kunne tilsi at også tilbakebetaling av kapital kan være et moment som trekker noe i retning av skatteplikt.

2.2 SELSKAPETS SENTRALE STYRINGSKONTAKTER

Vi konsentrerer oss her om styrets styreinstruks, strategiplaner og møteplan (årshjul). I tillegg ses det på selskapets styreopplæring og styrets egenrevisning. Selskapets oppfølging av drift og økonomi omtales i kapittel 2.3.

Dette kapitlet fokuserer på følgende problemstilling:

Hvordan foretas styringen av selskapet?

- o Den formelle styringen (sentrale styringsdokumenter)
- o Selskapets strategier, utfordringer og risikoer

Revisjonskriterier

Lovregler og kommunenes prinsipper for godt eierskap

Det står ikke noe om det ovenstående i IKS-loven eller kommunenes prinsipper for godt eierskap. Men både Stavanger og Sola sine eierskapsmeldinger omtaler dette med bakgrunn i KS og NUES sine anbefalinger om eierstyring og selskapsledelse.

(Aksjeloven § 6-23 krever styreinstruks dersom de ansatte har representasjon i styret.)

KS Anbefalinger om eierstyring, selskapsledelse og kontroll

KS anbefaling nr. 12 omhandler rutiner for å sikre riktig kompetanse i selskapsstyrene.

For å sikre utvikling av nødvendig kompetanse i styret anbefales det at styret etablerer følgende rutiner:

- Fastsetter styreinstruks og instruks for daglig leder med særlig vekt på en klar intern ansvars- og oppgavefordeling.
- Nye styremedlemmer skal gis opplæring om ansvar, oppgaver og rollefordeling.
- Fastsetter en årlig plan, herunder møteplan, for sitt arbeid med vekt på mål, strategi og gjennomføring.
- Foretar en egenrevisning hvert år.

KS anbefaler også at selskapene gjør en konkret vurdering av behovet for styreforsikring for styremedlemmene (det økonomiske ansvaret).

Kommunenes prinsipper for godt eierskap

Styret skal påse at selskapet har god internkontroll og hensiktsmessige systemer for risikostyring i forhold til virksomhetens karakter. Styret skal på uavhengig grunnlag ha en aktiv rolle med hensyn til service, kontroll, strategi og ressursituasjon.

Det ovenstående er tatt fra Stavanger kommune sine prinsipper. De to andre kommunene har lignende prinsipper når det gjelder styrets rolle.

Basert på gjennomgangen over utleder vi følgende revisjonskriterier:

- Styret bør fastsette styreinstruks og instruks for daglig leder med særlig vekt på en klar intern ansvars- og oppgavefordeling.
- Styret bør fastsette en årlig strategiplan med vekt på mål, strategi og gjennomføring.
- Styret bør fastsette en årlig møteplan (årshjul).
- Styret bør foreta en egenevaluering hvert år.
- Styret bør sørge for at nye styremedlemmer gis opplæring om ansvar, oppgaver og rollefordeling.
- Styret bør påse at selskapet har hensiktsmessige systemer for risikostyring i forhold til virksomhetens karakter.

Styrets styreinstruks (konsernstyret)

Styret har utarbeidet en styreinstruks (sist av 2016).

Tabell 1: Innhold styreinstruks

Havnestyrets styreinstruks (innhold)

1. Styreinstruksen	4. Behandling i møte
2. Møteplan, innkalling, med mer	5. Styrebehandling uten møte
3. Saksforberedelse og dokumentasjon	6. Saker som skal styrebehandles – styrets myndighet

Det er også utarbeidet retningslinjer for havnedirektørens myndighet og fullmakter.

For Stavangerregionen Havnedrift AS er det utarbeidet både aksjonæravtale og styreinstruks. Styret og daglig leders oppgaver og ansvar fremkommer også av selskapsavtalen §§ 8 og 10.

Havneselskapets strategiplaner

Strategiplaner gjelder havneselskapet/konsernet som helhet.

Tabell 2 viser et utdrag fra havneselskapets strategiplan 2018-2020.

Tabell 2: Havneselskapets strategiplan

Havneselskapets strategiplan 2018-2020 (hovedpunkter)

Overordnet mål

Havnene i Stavangerregionen skal tilby effektive, konkurransedyktige og miljøriktige tjenester.

Mål og tiltak

Selskapet skal være den foretrukne havnen

Selskapet skal sikre utvikling av havnearealer med tilhørende infrastruktur for å møte fremtidige behov hos regionens næringsliv, transportører og vareeiere

Selskapet skal videreutvikle et bærekraftig spekter av havnerelaterte tjenestetilbud som styrker konkurransekraften for regionens næringsliv

Selskapet skal organisere havneaktiviteten i Stavangerregionen for å fremme effektiv drift, god økonomi og et sunt arbeidsmiljø

Havneselskapet har også utarbeidet en rekke andre strategiplaner

- Strategisk arealplan for Stavangerregionen Havn IKS
  - En delplan av Strategiplan 2018–2020 (se omtalen nedenfor)
- Kommunikasjonsstrategi for Stavangerregionen Havn 2020 – 2023
- Cruisestrategi for Stavangerregionen 2020-2030
- Miljøplan 2020-2023 (erstatter miljøplan 2016-2017)
  - Overordnet miljømål for Stavangerregionen Havn
- Stavangerregionen Havn IKS: Avfallsplan iht. forurensningsforskriftens kapittel 20

Vi omtaler miljøplan og avfallsplan i kapittel 2.5.4 om havneselskapet og miljø.

Strategisk arealplan for Stavangerregionen Havn IKS

Strategisk arealplan er en delplan som inngår i Stavangerregionen Havn sin Strategiplan, og har som formål å synliggjøre behovet for videre utvikling av offentlig havneinfrastruktur i Stavangerregionen havnedistrikt.

Planen har bl.a. med rammevilkår for havnevirksomhet og eiernes og selskapets rammer av strategisk art. Den omtaler markedsavgrensning, konkurrenter, markedsundersøkelse (perioden 2016/2017), beskrivelse av selskapets anlegg/kaier og utviklingsmuligheter (pr. område) og til slutt en handlingsplan.

Cruisestrategi

Formålet med strategien er en mer miljø- og bærekraftig cruiseturisme i Stavanger. Cruisestrategi 2020-2030 ble behandlet i utvalg for miljø og utbygging i slutten av august 2020 hvor det ble

fattet to tilleggsvedtak. Tilleggsvedtakene er at internasjonale cruiseskip skal flyttes ut av indre havn (Vågen) og ikke lenger legge til kai her, samt at antall anløp skal reduseres sammenlignet med toppårene 2018-2019, og de minst miljøbelastende skipene skal prioriteres.

Stavangerregionen Havn og Region Stavanger utarbeidet hvert sitt brev hvor konklusjonen var at man ikke anbefalte at Stavanger formannskap gir sin tilslutning til UMUs tilleggsvedtak i sin behandling av Cruisestrategi for Stavangerregionen 2020-2030. Formannskapet behandlet saken 10.09.2020, sak 142/20, tilleggsvedtakene ble ikke vedtatt.

Styrets møteplan (årshjul) for 2020 (konsernstyret)

Styrets årshjul viser oversikt over møtedatoer og hovedinnhold i agenda. Det er lagt opp til 6 styremøter gjennom året.

Faste løpende saker:

- Havnedirektørens orientering om selskapets drift og økonomi
- Selskapets regnskapsstatus pr. kvartal (herunder datterselskaper)

Andre faste saker:

- Foreløpig regnskap/årsoppgjør (året som gikk)
- Budsjett/økonomiplan (for neste år/periode)
- Rapportering strategiarbeid (året som gikk)
- Resultat medarbeiderundersøkelse
- Møteplan og årshjul (for neste år)
- Gjennomføring styreevaluering (høsten)
- Styreseminar (høsten)
- Resultat styreevaluering

Styrets egnevaluering for 2019 (konsernstyret)

Det er lagt opp til at styret foretar årlig egnevaluering. Vi har sett på den siste egnevalueringen som er foretatt i 2019. Ifølge styrets møteplan og årshjul skal det gjennomføres styreevaluering for 2020 på møtet i oktober. Egenevalueringen i 2019 ble gjennomført som en spørreundersøkelse under styremøte 04.06.2019, eller elektronisk for de som ikke kunne stille på styremøte. Spørsmålene i spørreundersøkelsen var de samme som for tidligere år slik at en kan foreta sammenligninger. Svarprosenten i 2019 var på 100 %. Svarene skulle gis på en skala fra 1 til 6, hvor 6 representerer den beste vurderingen.

Spørsmålene i egnevalueringen er delt inn i emner som blant annet vurderer:

- Stavangerregionen Havn IKS sett fra styrets side
- Styrets forhold til ledelsen
- Eierforhold
- Styret som kollegium
- Egeninnsats

Resultatene fra spørreundersøkelsen fremkommer av styresak 33/19 fra møte 04.09.2019. I saken blir det innledningsvis vist til at Stavanger kommune sin generelle eierstrategi krever at styret gjennomfører en årlig egevaluering med hensyn til både kompetanse og utført arbeid.

Gjennomsnittsvurderingen av alle spørsmålene var på 5,1. Det var med ett unntak ingen svar som var under 4,5. Unntaket er spørsmålet om eiernes oppfølging av eierstrategien som ga en gjennomsnittsvurdering på 3,9.

Det ble ved spørreundersøkelsen trukket frem følgende kommentarer fra styremedlemmene:

- Vi må ha mer engasjement for miljørelaterte forhold, inkludert landstrøm og utslipp av klimagasser fra skipstrafikk.
- Vi må komme i tettere dialog med kommunen ift. utbyggingssaker som berører kaiarealene.
- Det er god økonomi og kontroll med selskapet.

Vi får opplyst av styreleder at svarene blir gjennomgått i styremøte uten administrasjonen til stede og at de i etterkant blir formidlet til havnedirektøren. Styrets egevaluering er gjort tilgjengelig for valgkomitéen via styreportalen.

Styret i Stavangerregionen Havnedrift AS

Styret i Stavangerregionen Havnedrift AS har også gjennomført egevaluering etter samme modell som Stavangerregionen Havn IKS. Sist foreliggende egevaluering ble gjennomført 10.12.2018 og resultatene ble presentert i styresak 04/19 fra møte 04.03.2019. Det var gjennomgående en høy score på alle spørsmål med unntak for det som gjaldt rutine for vurdering av administrerende direktør. Gjennomsnittsvurderingen for alle spørsmål var på 5,1, mens gjennomsnittsvurderingen for det nevnte unntaket var på 3,6.

Styreopplæring for 2020 (konsernstyret)

Alle styrets medlemmer og varamedlemmer er tilbudt styrekurs gjennom Samfunnsbedriftene/ Norske Havner. Kurset er avholdt i september 2020 og vil ifølge selskapet kunne bidra til bevissthet rundt rammeverket man skal forholde seg til, rolleforståelse, ansvar, forventninger og forpliktelser som følger med vervene. Kurset skal i tillegg bidra til en økt profesjonalisering i styrearbeidet og i forholdet til eiere og selskapet for øvrig. Selskapet har også invitert til et heldagseminar for styremedlemmer og varamedlemmer 19. januar 2021 hvor ett av punktene på agendaen er styrearbeid.

Styret har styreansvarsforsikring som dekker tidligere, nåværende og fremtidige styremedlemmer, daglig leder og medlemmer av ledelse og lignende i selskapet inkludert datterselskaper.

Risikostyring

Havneselskapets kvalitetssystem er som nevnt bygget opp etter gjeldende ISO- standarder. ISO legger til grunn at selskapet skal ha en systematisk tilnærming til risiko. Ifølge selskapets kvalitetssystem har selskapet etablert en egen prosess for risikostyring og selskapet gjør det til en god vane å tenke på risikoer og muligheter i alle sammenhenger. Risikotenkningen medfører at selskapet har etablert omfattende og tett styring av prosesser og aktiviteter som i utgangspunktet har høy risiko for feil og mangler og som lett kan medføre tap av kundetilfredshet og omdømme. Andre aktiviteter med mindre potensiale for problemer og negativ påvirkning behøver ikke samme grad av detaljstyring. Ved å differensiere slik i forhold til risiko, søker selskapet å finne den optimale balansen mellom ressursbruk, effektivitet og risiko.

Ifølge selskapets kvalitetssystem er alle ansatte ansvarlige for å informere toppledelsen dersom de blir oppmerksom på eventuelle vesentlige endringer som påvirke virksomheten. Toppledelsen er ansvarlig for å være observant og vise interesse for nyheter om markedstrender, kunder, endringer i lovverket, endringer i leverandørkjeden og eventuelle andre endringer som kan ha vesentlig innvirkning på virksomheten. Toppledelsen har også ansvar for å iverksette og gjennomføre nødvendige tiltak.

Ifølge prosedyrer for drift av kvalitetssystemet er det ønskelig at det rapporteres på alle forhold som ikke bør skje igjen og alt som kan bidra til forbedring og reduksjon av risiko. I avviks- og forbedringssystemet skal det rapporteres både på forhold som vedrører HMS og kvalitet. Her skal det rapporteres på alt fra uønskede hendelser til kundeklager, avvik fra leverandør og feil arkivering. Involverte parter i et avvik som registreres vil automatisk bli varslet av systemet, varselet opphører først når avvik er lukket og avsluttet. Vi får opplyst at selskapet i høst har iverksatt opplæring av ledere for å øke kompetansen om mulighetene i kvalitetssystemet slik at systemet utnyttes til det fulle.

Vurdering

Selskapets formelle styring av Stavangerregionen havn IKS anses i tråd med lovregler og KS sine anbefalinger. Selskapets styreinstruks, retningslinjer for havnedirektørens myndighet og fullmakter samt selskapsavtalen synes klar nok når det gjelder den interne ansvars- og oppgavefordelingen. Styret har fastsatt en strategiplan for 2018-2020 og det fastsettes en årlig møteplan.

Styret i selskapet har innført fast rutine med årlig egevaluering. Det er ingen krav til egevaluering i lov om interkommunale selskaper, men eierne anbefaler årlig egevaluering i sine overordnede eierstrategier. Også KS anbefaler årlig egevaluering. Egevalueringen kan være nyttig i forbindelse med skifte av styremedlemmer og det er derfor viktig at den er tilgjengelig for valgkomiteen.

Alle styremedlemmene er tilbudt styrekurs med blant annet opplæring om ansvar, oppgaver og rollefordeling. Styret har styreansvarforsikring. Selskapet har systemer for risikostyring og rutiner for å følge opp avvik som registreres i kvalitetssystemet.

2.3 SELSKAPETS OPPFØLGING AV DRIFT OG ØKONOMI

Forvaltningen av selskapet hører under styret. Styret skal sørge for forsvarlig organisering av virksomheten. Vi ser her på hvordan styret følger opp selskapets drift og økonomi (herunder selskapets strategier, utfordringer og risikoer). Oppfølging av selskapets drift og økonomi gjelder her havneselskapet/konsernet som helhet.

Dette kapitlet fokuserer på følgende problemstilling:

Hvordan foretas styringen av selskapet?

o Selskapets økonomistyring (oppfølging av drift og økonomi)

Revisjonskriterier

Lovregler

IKS-loven § 13 sier følgende om styrets myndighet:

- Forvaltningen av selskapet hører under styret, som har ansvar for en tilfredsstillende organisering av selskapets virksomhet. Styret skal påse at virksomheten drives i samsvar med selskapets formål, selskapsavtalen, selskapets årsbudsjett og andre vedtak og retningslinjer fastsatt av representantskapet, og skal sørge for at bokføringen og formuesforvaltningen er gjenstand for betryggende kontroll. Styret skal føre tilsyn med daglig leders ledelse av virksomheten.

Ifølge IKS-loven § 14 skal daglig leder forestå den daglige ledelse av selskapet og følge de retningslinjer og pålegg som styret har gitt.

Selskapsavtalen har med lignende bestemmelser om styrets forvaltning og den daglige ledelse av selskapet. IKS-loven krever utarbeidelse av årsbudsjett, behandling av vesentlige negative budsjettavvik og utarbeidelse av økonomiplan (4-års budsjett). Det vises til IKS-loven §§ 18-20.

Basert på gjennomgangen over utleder vi følgende revisjonskriterier:

- Styret skal påse at virksomheten drives i samsvar med selskapets formål, selskapsavtalen, selskapets årsbudsjett og andre vedtak og retningslinjer fastsatt av representantskapet.
- Styret skal sørge for at bokføringen og formuesforvaltningen er gjenstand for betryggende kontroll.
- Styret skal føre tilsyn med daglig leders ledelse av virksomheten.

Oppfølging av drift og økonomi i Stavangerregionen Havn IKS

Styresaker 2016-2020 (pr. september 2020)

Det er i perioden avholdt 6-8 styremøter årlig. Oppfølgingen av selskapets drift og økonomi foretas gjennom havnedirektørens orientering i hvert styremøte og med saker om regnskapsstatus per kvartal og om årsrapport (årsregnskap). I tillegg kommer en rekke andre faste saker. Det vises til faste styresaker nevnt foran under styrets møteplan (årshjul).

Foruten faste styresaker nevnt foran, har det blant annet vært følgende andre styresaker til behandling:

- Saker om anlegg/kaier
- Saker om ulike typer strategiplaner
- Ny selskapsavtale 2020
- Saker om forslag til ny havne- og farvannslov 2020
- Saker om selskapets skatteposisjon
- Saker om eierskap i Risavika (fusjonering)
- Saker om eierstyring og selskapsledelse

Styreleder oppgir at styret følger opp selskapets drift og økonomi gjennom å vedta budsjett for neste år i desember. Det rapporteres både skriftlig og muntlig i styremøte kvartalsvis i forhold til økonomisk status på selskaps- og konsernnivå. I tillegg legger administrasjonen frem egne saker vedrørende investeringer eller beslutninger som får økonomiske konsekvenser, årsrapport og årsregnskap vedtas årlig av styret. Styret har da en gjennomgang med økonomisjef og revisor.

Styret følger opp daglig leder gjennom jevnlige samtaler/ møter mellom styreleder og havnedirektør. I forbindelse med styreevalueringen videreformidler styreleder styrets vurdering av havnedirektørens innsats og jobbutførelse. Styreleder gir også havnedirektøren tilbakemelding i forbindelse med lønnsregulering.

Selskapet har forsikret alle bygg, kaier og anlegg, husleietap, biler, lastebiler, trucker og båter. I tillegg har de ansvarsforsikring, byggherreansvarsforsikring og ulykke-/ yrkesskadeforsikring. Listen er ikke uttømmende. Vi får opplyst at konsernet oppdaterer forsikringene ved behov og har gjennomgang med forsikringsmegler minst en gang årlig. Selskapets ledelse mener at konsernet er riktig forsikret.

Selskapets drift 2016-2019

Vi ser her på selskapets årsrapporter for 2016-2019. Årsregnskapet for konsernet er avlagt i samsvar med regnskapsloven og god regnskapsskikk. Som interkommunalt selskap skal konsernet også utarbeide årsbudsjett og 4-årige økonomiplaner. Det vises til IKS-loven §§ 18-20. Vi har ikke sett nærmere på dette enn at det faktisk foreligger.

Selskapets resultatregnskap 2016-2019

Tabell 3: Resultatregnskap 2016-2019

Havneselskapets resultatregnskaper 2016-2019 (tusen kroner) - Konsernet				
	2016	2017	2018	2019
Anløpsavgift	12 301	10 329	9 077	4 329
Leieinntekter	54 007	53 272	57 680	133 523
Kaivederlag	25 824	29 630	33 583	39 517
Andre inntekter	28 368	27 045	32 060	39 373
Driftsinntekter	120 500	120 276	132 400	216 742
Varekostnader	7 135	7 613	7 831	15 382
Lønnskostnader	23 732	24 817	25 135	28 496
Avskrivninger	14 557	14 793	16 828	43 079
Andre kostnader	46 894	34 417	35 033	28 732
Driftskostnader	92 318	81 640	84 827	115 689
DRIFTSRESULTAT	28 182	38 636	47 573	101 053
Finansresultat	229 256	9 250	4 982	-19 098
Resultat før skatt	257 438	47 886	52 555	81 955
Skattekostnader	3 263	3 237	-3 024	-298
ÅRSRESULTAT	254 175	44 649	55 579	82 253

Driftsinntekter er her nærmere spesifisert ut fra noter til resultatregnskapene. Andre inntekter består primært av to poster (varevederlag/tjenesteleveranser og ISPS-vederlag/vakthold¹⁵).

¹⁵ ISPS gjelder havnesikring. Kystverket har ansvaret for gjennomføring av ISPS-koden (International Ship and Port Facility Security Code) og havnesikringsregelverket i alle norske havner og havneanlegg. Regelverket fastlegger et minimum av tiltak for å forbedre sikkerheten for skip i internasjonal fart og havneanlegg som betjener slike skip. Reglene om havnesikring trådte i kraft 01.07.2004 og var et resultat av terrorangrepene mot USA 11.09.2001.

Selskapets balanse 2016-2019

Tabell 4: Balanse 2016-2019

Havneselskapets balanse 2016-2019 (tusen kroner) - Konsernet				
	2016	2017	2018	2019
Anleggsmidler	920 027	1 046 080	1 134 705	2 502 866
<i>herav varige driftsmidler</i>	<i>509 587</i>	<i>748 855</i>	<i>927 597</i>	<i>2 493 551</i>
Omløpsmidler	158 535	105 012	541 524	61 058
Eiendeler	1 078 562	1 151 092	1 676 229	2 563 924
Egenkapital	915 420	960 069	1 015 648	1 285 131
Avsetninger	34 627	28 883	17 891	22 732
Langsiktig gjeld	100 389	142 616	542 549	1 193 174
Kortsiktig gjeld	28 126	19 524	100 141	62 887
Egenkapital og gjeld	1 078 562	1 151 092	1 676 229	2 563 924

Kommentarer til selskapets drift 2016-2019

Selskapets inntekter kommer fra forskjellige havnetjenester og utleie. Inntekter fra anløpsavgift (fra 2020 kalt farvannsavgift) kan over tid ikke overstige kostnadene som havneselskapet har på området. Selskapet opererer her med selvkostfond i balansen og selvkostnote til årsregnskapet. Selvkostnoten viser etterkalkyle for inneværende år og fire foregående år samt prognose for de neste fire år. Selvkostfondet har bygget seg opp over flere år og det er pr. 31.12.2019 på drøyt 15 millioner kroner. Selvkostfondet skal brukes opp i løpet av perioden 2020-2023. Av den grunn har styret bestemt at det ikke skal kreves inn anløpsavgift (farvannsavgift) fra 01.05.2020 og inntil videre.

Som nevnt i kapittel 2.1 foreligger det per september 2020 ikke noe ny status i forhold til selskapets skatteposisjon. Spørsmålet om skatteplikt for IKS med havnedrift er aktualisert gjennom søksmål fra Karmsund Havn IKS mot staten, hvor hovedforhandling er berammet til oktober 2020. Vi får opplyst per november 2020 at saken er stanset på grunn av forhandlinger mellom partene. Skatteposisjonen for Stavangerregionen Havn vil som utgangspunkt være betinget av utfallet av rettssaken. Økonomisjef har bedt advokatfirma Lynx om bistand i forhold til hva ikrafttredelsen av ny havnelov, sett i sammenheng med styrets vurdering av ulike modeller for utdeling, herunder utbytte, kan forventes å bety for spørsmålet om skatteplikt for selskapet. Advokatfirmaet konkluderer blant annet med at ny havnelov, som i større grad åpner for utbytte, i utgangspunktet vil trekke i retning av skatteplikt. Og om adgangen til utbytte også benyttes, vil dette forsterke momentet i favør av skatteplikt. Styret vedtok i sak 15/20 å utsette avgjørelsen om vurdering av utbytte til et senere tidspunkt blant annet på grunn av usikkerheten rundt fremtidig inntjening og likviditet i selskapet grunnet korona-situasjonen. Vedtaket lød som følger:

- 15.1/20 Styret tar saken til orientering og støtter forslaget om konvertering av egenkapital til ansvarlig lån som modell for et eventuelt utbytte.
- 15.2/20 Vedtak om utbytte eller konvertering av egenkapital til ansvarlig lån, med tilbakebetaling til eierne, kan ikke gjøres basert på regnskapet for 2019 med bakgrunn i usikkerheten rundt situasjonen med Covid-19.

Selskapets økonomiske nøkkeltall 2016-2019

Tabell 5: Økonomiske nøkkeltall

Havneselskapets økonomiske nøkkeltall 2016-2019 (konsernet) - Kilde: Proff.no ¹⁶				
	2016	2017	2018	2019
Totalrentabilitet	27,0 %	4,7 %	4,0 %	5,2 %
Egenkapitalrentabilitet ¹⁷	31,4 %	5,0 %	5,3 %	7,1 %
Likviditetsgrad	5,6	5,4	5,4	0,9
Soliditet	87,5 %	83,4 %	60,6 %	50,1 %

Tabellen viser nøkkeltall per utgangen av året (31.12). Likviditeten sier noe om virksomhetens evne til å innfri løpende forpliktelser (betalingsevne). Likviditetsgraden anses som tilfredsstillende når den ligger mellom 1,0 og 1,5 og god når den er over 1,5. Disse normtallene tar ikke hensyn til bransje eller geografisk beliggenhet. Konsernets likviditetsgrad per 31.12.19 anses som lav i forhold til normtallene og den er betydelig svekket siden 2018 hvor den var meget god. Likviditetsgraden er hovedsakelig svekket grunnet oppkjøpet av Risavika Havn AS som ble gjennomført 01.01.2019¹⁸. Økonomisjef i selskapet opplyser at det ikke er bekymring i selskapet knyttet til likviditeten og at den ved utgangen av 2020 forventes å være bedre enn per 31.12.2019, til tross for usikkerheten koronapandemien har medført. Soliditeten som viser hvor stor andel av eiendelene som er finansiert av egenkapitalen (egenkapitalandel), og som dermed sier noe om virksomhetens evne til å tåle tap er redusert de fire siste årene, men betegnes fortsatt som meget god i forhold til normtall (> 40%¹⁹).

Sammenligning med andre havneselskaper (nøkkeltall 2018)

Tabell 6 viser nøkkeltall for Stavangerregionen Havn IKS og andre havneselskaper for 2019.

---

¹⁶ Nøkkeltall 2016-2019 er hentet fra Proff.no.

¹⁷ Før skatt.

¹⁸ Årsaken er refinansiering av langsiktig gjeld i Stavangerregionen Havn Eiendom (tidligere Risavika Havn AS). Stavangerregionen Havn Eiendom tok opp litt mindre langsiktig gjeld da dette ble dekket opp av likvide midler som reduserer omløpsmidlene, og dermed ble likviditetsgraden redusert.

¹⁹ Disse normtallene tar ikke hensyn bransje eller geografisk beliggenhet. (kilde; proff)

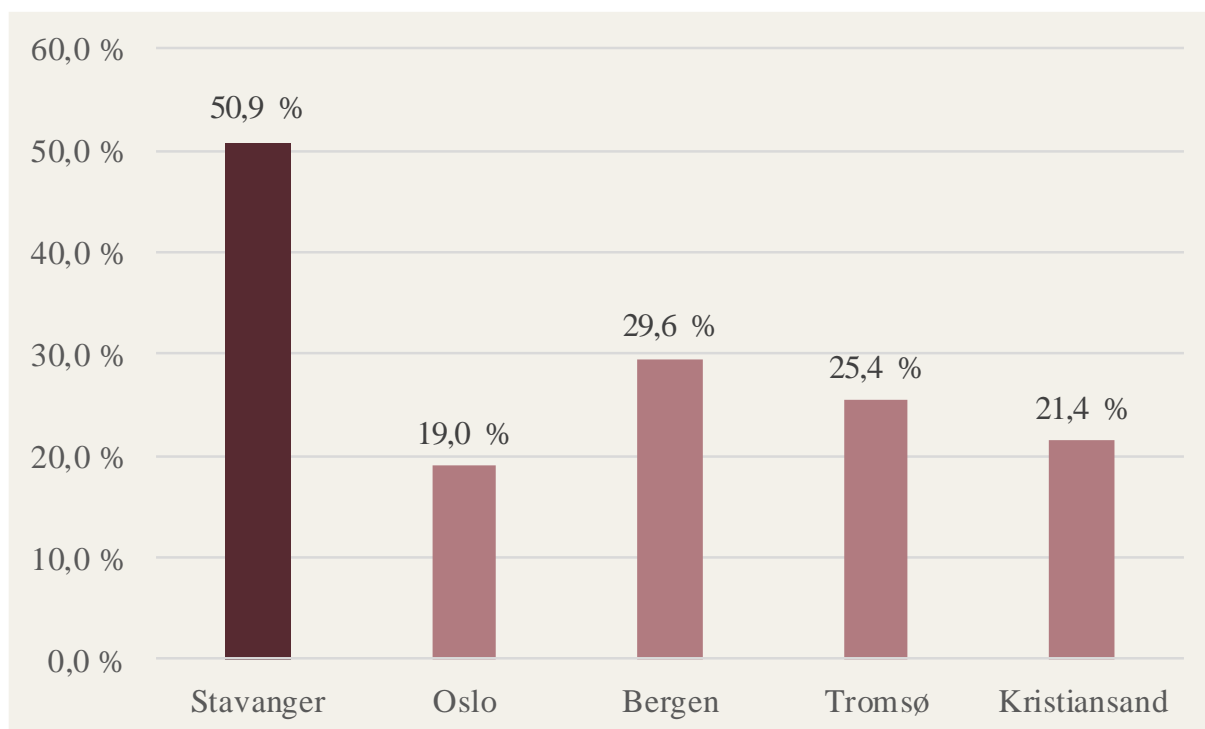
Tabell 6: Sammenligning nøkkeltall²⁰

	<i>Stavanger</i>	<i>Oslo</i>	<i>Bergen</i>	<i>Tromsø</i>	<i>Kristiansand</i>
Resultatgrad	50,88 %	18,98 %	29,55 %	25,40 %	21,44 %
Likviditetsgrad	0,97	9,89	7,83	5,12	0,83
Soliditet	50,12 %	90,16 %	92,89 %	44,03 %	57,71 %
Egenkapital rentabilitet	7,12 %	2,26 %	13,16 %	2,72 %	2,54 %
Totalkapital rentabilitet	5,20 %	2,47 %	12,25 %	3,98 %	1,06 %

Kilde: Stavangerregionen Havn IKS

Stavangerregionen Havn har betydelig bedre resultatgrad – lønnsomhet – enn de andre havneselskapene per 31.12.2019, dette fremgår av figur 2.

Figur 2: Resultatgrad

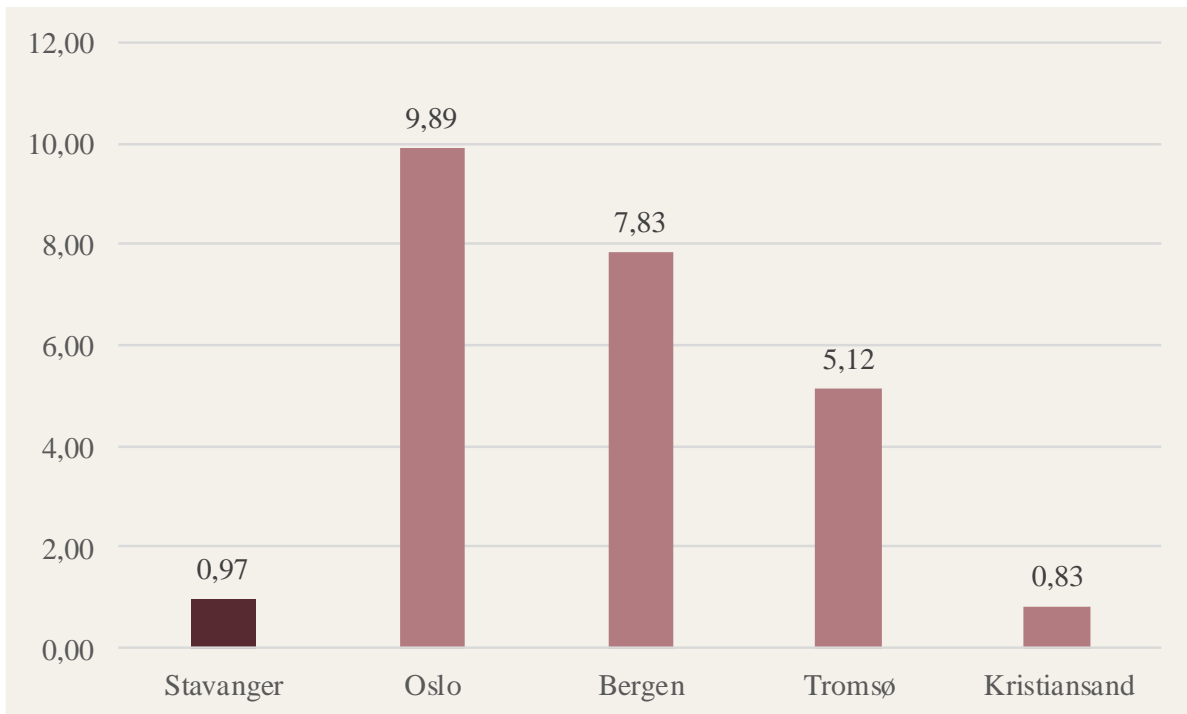

Kilde: Stavangerregionen Havn IKS

²⁰ Regnskapet til Trondheim havn er ikke godkjent per 14. september 2020, derfor foreligger det ikke tall fra de.

Som kommentert tidligere anses konsernets likvidtetsgrad per 31.12.19 som lav i forhold til normtallene og vi ser av figur 3 at det kun er Kristiansand Havn som har lavere likviditetsgrad enn Stavangerregionen Havn.

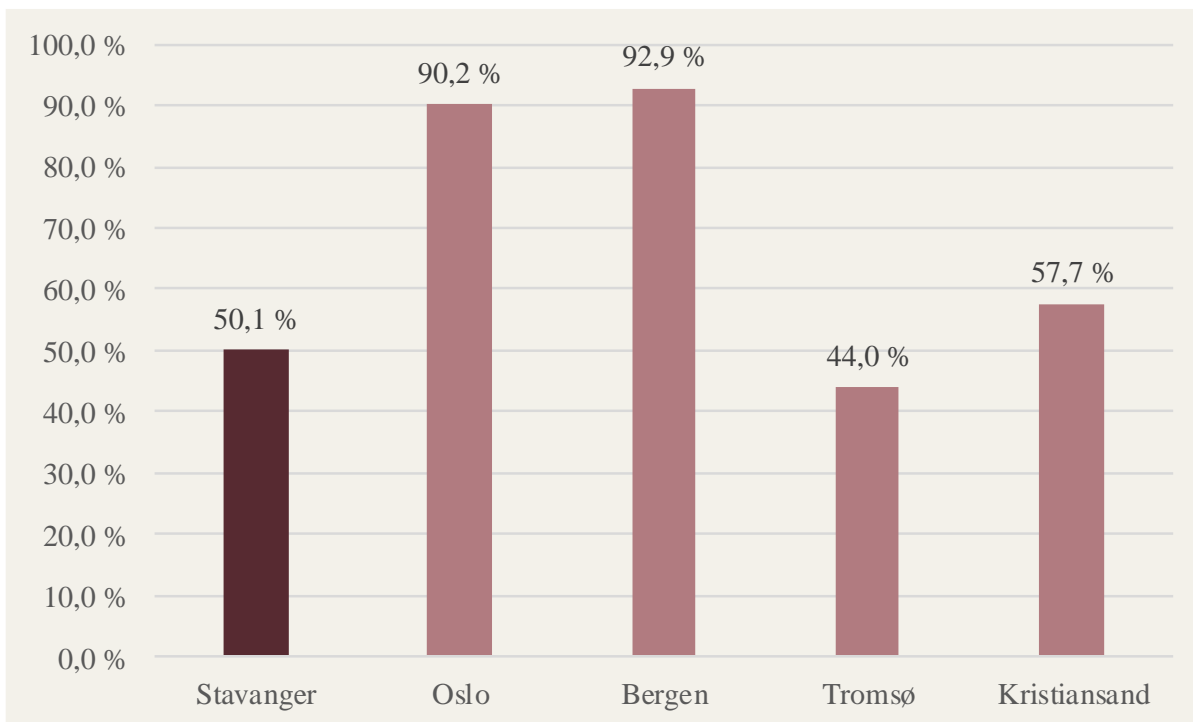
Figur 3: Likviditet

Kilde: Stavangerregionen Havn IKS

Soliditeten, som sier noe om selskapets evne til å tåle tap, betegnes som meget god i forhold til normtall, selv om den er betydelig lavere enn i Oslo og Bergen. Av figur 4 ser vi at 50 prosent av selskapets eiendeler er finansiert av egenkapital, mens i Oslo og Bergen er i overkant av 90 prosent finansiert av egenkapital.

Figur 4: Soliditet

Status for selskapets drift 2020

10. mars 2020 ble det fattet vedtak om at cruiseskip ikke kan slippe gjestene i land ved ankomst, og det er usikkert når dette igjen vil tillates²¹. Konsekvensen av dette var at alle anløp i mars, april og delvis mai ble kansellert. Havnens ulike kunder har bedt om krisehjelp, både i form av rabatter, avståelse fra leie og betalingsutsettelse. I ledermøtet i selskapet den 16. mars ble budsjettet for 2020 gjennomgått og ny prognose for året ble laget.

Prognose per 31. mars 2020

	Budsjett 2019	Prognose 2019	Framlagt des.19 Budsjett 2020	Prognose 2020	Nedgang i %
Sum driftsinntekter	199 884 425	216 025 308	223 343 999	155 355 076	30 %
Sum driftskostnader	105 577 440	113 893 986	118 497 368	117 304 003	1 %
Driftsresultat	94 306 985	102 131 322	104 846 631	38 051 073	64 %
Netto finans	-46 414 000	-20 123 638	-48 284 782	-43 304 035	10 %
Resultat før skatt	47 892 985	82 007 684	56 561 849	-5 252 962	109 %
Estimert skattekostnad 22 %			12 443 607		
Resultat etter skatt			44 118 243		

Kilde: Styresak 15/20, møtedato 15.04.2020

²¹ Kilde: sak 15/20 møtedato 15.04.2020

I prognosen er inntektene vurdert med et bortfall på 30 prosent. Det er foretatt en reduksjon i kostnadene med 9,5 %, men grunnet avsetning for tap på kundefordringer med kr 10 millioner, viser prognosen kun en reduksjon på en prosent. Prognosen viser et underskudd på kr 5,2 millioner mot budsjettert overskudd før skatt på kr 56,6 millioner. Likviditeten vil bli presset av manglende innbetalinger fra kunder og reduksjon i omsetning fra sannsynligvis alle forretningsområder²².

Resultatrapport for første halvår 2020 viser at resultat før skatt var på i overkant av kr 13 millioner, noe som er i underkant av kr 5,4 millioner høyere enn revidert budsjett som var satt til ca. kr 7,6 millioner²³. Resultatrapport for tredje kvartal 2020 viser tilsvarende utvikling i forhold til revidert budsjett, det vil si at resultat før skatt er ca. kr 5 millioner høyere enn revidert budsjett²⁴. For å sikre inntekter og utestående i perioden har selskapet blant annet fokusert på tettere kundekontakt. En annen medvirkende faktor er sannsynligvis at de ulike tiltakspakkene som myndighetene har lansert har hatt effekt på betalingsevnen til kundene. Driftsinntektene har vært bedre enn forventet i første halvår i forhold til revidert budsjett, aktiviteten utenom cruise og utenrikstrafikk har vært opp mot fjorårets nivå. Utenrikstrafikken fra Risavika startet opp igjen med daglige avganger fra 16. juni. Fra slutten av oktober har Fjordline redusert avgangene og i midten av november får vi opplyst av selskapet at det er ytterligere reduksjon i avganger og stopp av passasjertrafikk²⁵. Dette vil ha en innvirkning på fjerde kvartal. Kostnadsnivået har vært lavere enn forventet i revidert budsjett. Dette skyldes kostnadskutt og justeringer på priser, samt tilbakebetalinger knyttet til reiser. Det er forventet at det kan komme tap på fordringer i løpet av 2020. Selskapet oppgir at det er god kontroll på fordringene i konsernet.

Tilbakemelding fra ekstern revisor

I forbindelse med selskapskontrollen har vi bedt om tilbakemelding fra selskapets eksterne revisor. KPMG ble valgt som revisor i 2018 og har avgitt revisjonsberetning for perioden 2018 og 2019. Ekstern revisor har i perioden ikke avgitt anmerkninger til selskapet i form av nummerte brev.

Vurdering

Styret har en løpende oppfølging av selskapets drift og økonomi. Styret vedtar budsjett og det rapporteres både skriftlig og muntlig i styremøte kvartalsvis i forhold til økonomisk status på selskaps- og konsernnivå. Styret følger opp daglig leder gjennom jevnlig samtaler/ møter mellom styreleder og havnedirektør.

Konsernets likvidtetsgrad per 31.12.19 anses som lav i forhold til normtall og den er betydelig svekket siden 2018 hvor den var meget god. Sammenlignet med andre havneselskaper, med

---

²² Kilde: Styresak 15/20, møtedato 15.04.2020

²³ Kilde: Styresak 36/20, møtedato 08.09.2020.

²⁴ Kilde: sak 42/20 styremøte 20.10.2020

²⁵ Kun frakt av cargo.

unntak av Kristiansand, er den i nedre sjikt. Likviditetsgraden per 31.12.2019 er svekket grunnet oppkjøpet av Risavika Havn AS som ble gjennomført 01.01.2019. Økonomisjef i selskapet opplyser at det ikke er bekymring i selskapet knyttet til likviditeten og at den ved utgangen av 2020 forventes å være bedre enn per 31.12.2019, til tross for usikkerheten koronapandemien har medført. Soliditeten, som sier noe om selskapets evne til å tåle tap, betegnes som meget god sammenlignet med normtall, men den er betydelig lavere enn i Oslo Havn og Bergen Havn.

2.4 SELSKAPETS OPPFØLGING AV DATTERSELSKAPER MV.

Vi ser her på morselskapets eieroppfølging av datterselskaper og tilknyttede selskaper og på risikovurderinger i forbindelse med deltagelse i eller etablering av slike selskaper. I tillegg ser vi på samhandlingen mellom selskapene. Dette gjelder avtaler og transaksjoner mellom nærstående selskaper. Vi har begrenset dette til datterselskapene (konserninterne transaksjoner iht. aksjeloven § 3-9).

Dette kapitlet fokuserer på følgende problemstilling:

- Hvordan følger selskapet opp datterselskaper og tilknyttede selskaper?
  - Eieroppfølgingen
  - Risikovurderinger
  - Samhandlingen (avtaler og transaksjoner mellom nærstående parter)

2.4.1 STAVANGERREGIONEN HAVN SINE DATTERSELSKAPER OG TILKNYTTETE SELSKAP

Datterselskaper er selskaper som er over 50 % eid/ kontrollert av et annet selskap (morselskapet). Det vises til aksjeloven § 1-3. Som tilknyttet selskap regnes selskap hvor morselskapet har betydelig innflytelse. Betydelig innflytelse anses normalt å foreligge når morselskapet eier/ kontrollerer minst 20 % av aksjene. Det vises til regnskapsloven § 1-4.

Stavangerregionen Havn har to heleide datterselskap - SRH Eiendom Holding AS og Stavangerregionen Havnedrift AS - samt to datterdatterselskaper som er 100 % eid av datterselskapet SRH Eiendom Holding AS. Stavangerregionen Havn har også to tilknyttede selskaper, Westport AS og Risavika Eiendom AS.

Deltakelse i andre selskaper er hjemlet i Stavangerregionen Havn sin selskapsavtale. Det vises til selskapsavtalen § 3.

2.4.2 EIEROPPFØLGING OG RISIKOVURDERINGER

Revisjonskriterier

KS Anbefalinger om eierstyring, selskapsledelse og kontroll

KS anbefaling nummer 13 sier følgende om styresammensetningen i konsernmodell:

- Styremedlemmer i morselskap bør ikke sitte i styret til datterselskap.
- Konserndirektøren kan være representert i datterselskapenes styre.

Styret i morselskap bør ikke sitte i styret til datterselskap fordi styret i morselskap utgjør generalforsamling i datterselskap. Bestemmelsen er viktig for å unngå rolleblanding i konsernforhold. Særlig må man være oppmerksom på problemstillinger knyttet til anbud og inhabilitet dersom ett av selskapene inngir anbud til et annet selskap i samme konsern.

IKS- loven

§ 13 om styrets myndighet gjelder styrets ansvar for oppfølgingen av hele konsernet:

Forvaltningen av selskapet hører under styret, som har ansvar for en tilfredsstillende organisasjon av selskapets virksomhet. Styret skal påse at virksomheten drives i samsvar med selskapets formål, selskapsavtalen, selskapets årsbudsjett og andre vedtak og retningslinjer fastsatt av representantskapet, og skal sørge for at bokføringen og formuesforvaltningen er gjenstand for betryggende kontroll.

Styret skal føre tilsyn med daglig leders ledelse av virksomheten.

Selskapsavtalen

§ 3 Formål:

- Selskapets formål er å sikre regionen en konkurransedyktig og miljøvennlig infrastruktur for sjøtransport samt å ivareta de oppgaver som er tillagt kommunene etter havne- og farvannsloven. Driften av havneanleggene kan utføres av egne selskap(er).
- Selskapet kan inngå samarbeidsavtaler med kommuner, andre selskaper og virksomheter.
- Selskapet kan delta på eiersiden i andre selskaper, når dette ligger innenfor selskapets formål.

Basert på gjennomgangen over utleder vi følgende revisjonskriterier:

- Styret skal påse at selskapet følger opp datterselskaper og tilknyttede selskaper på en god måte.
- Styremedlemmer i morselskap bør ikke sitte i styret til datterselskap.

Eieroppfølging og risikovurdering

Konsernet består i dag av fem selskaper – to datterselskaper og to datterdatterselskaper, i tillegg til eierforhold i to tilknyttede selskaper. Det er ansatte kun i morselskapet og Stavangerregionen Havnedrift AS. Det gjennomføres kun helt nødvendige styremøter i datterselskapene SRH Eiendom Holding AS, Stavangerregionen Havn Eiendom AS og Ekofiskvegen AS. Eksempelvis ved godkjenning av årsregnskap. Økonomisjef orienterer om økonomien til alle datterselskaper for styret i morselskapet, og styret i Stavangerregionen Havnedrift blir informert om økominen til konsernet. I styrets egenevaluering ble styret bedt om å evaluere oppfølging av datterselskap og tilknyttede selskap, det ble her avgitt en gjennomsnittsscore på 4,8 av totalt 6.

Internt i selskapet får vi opplyst at det holdes allmøte etter hvert styremøte hvor alle ansatte blir presentert en oppsummering fra styremøtene. For intern oppfølging av selskapene i konsernet er det opprettet ledergruppe på tvers av organisasjonen hvor det avholdes jevnlig møter. Det avholdes også statusmøter internt i avdelingene og på tvers av selskaper for å ivareta informasjonsflyt.

Revisjonen har kontrollert styresammensetningen i datterselskapene per april 2020.

- Havnedirektør i IKS'et er styreleder i alle de heleide døtrene; Stavangerregionen Havnedrift AS, SRH Eiendom Holding AS, Stavangerregionen Havn Eiendom AS og Ekofiskvegen AS.
- Styreleder i Stavangerregionen Havn IKS er styremedlem i SRH Eiendom Holding AS, Stavangerregionen Havn Eiendom AS og Ekofiskvegen AS.

Vi får opplyst av tidligere styreleder at for alle heleide eiendomsselskap behandles kun nødvendige saker i de respektive selskapsstyrer. Alle strategiske og vesentlige beslutninger skal tas i IKS-styret. Det foreligger egne retningslinjer for dette. I forhold til Stavangerregionen Havnedrift AS så rapporteres det jevnlig fra selskapet til IKS styret i havnedirektørens orienteringssak. I tillegg rapporteres økonomi på konsernnivå. I forhold til Westport hvor Stavangerregionen Havn IKS eier 1/3 får vi opplyst av styreleder at det ikke rapporteres direkte, men daglig leder i Westport har jevnlig hatt innlegg på styrets årlige styreseminar.

Stavangerregionen Havn IKS har som formål å sikre regionen en konkurransedyktig og miljøvennlig infrastruktur for sjøtransport samt å ivareta de oppgaver som er tillagt kommunene etter havne- og farvannsloven. Konsernet har ikke fastsatt rutiner for kjøp av virksomheter, selskapet har sett et behov og eller blitt kontaktet av selger. Vi får oppgitt at selskapet da har vurdert pris og virksomheten etter konsernets formål.

Ved oppkjøp av selskaper får vi opplyst at følgende punkter går igjen:

- Godkjent vedtak i styret, og ved behov godkjent vedtak i representantskapet
- Økonomisk og juridisk analyse
- Takst/ verdivurdering
- Bistand fra advokat og ekstern økonom

- Forhandlinger

Gjennom rutinene over mener selskapet at risikoen ved oppkjøp er vurdert tilstrekkelig

Vurdering

Revisjonen har inntrykk av at selskapet følger opp datterselskaper og tilknyttede selskaper på en god måte. Økonomisjef orienterer om økonomien til alle datterselskaper for styret i morselskapet, og styret i Stavangerregionen Havnedrift blir informert om økonomien til konsernet. Det er opprettet ledergruppe på tvers av organisasjonen hvor det avholdes jevnlig møter.

Styreleder i Stavangerregionen Havn IKS er styremedlem i SRH Eiendom Holding AS, Stavangerregionen Havn Eiendom AS og Ekofiskvegen AS. Styremedlemmer i morselskap bør ikke sitte i styret til datterselskap spesielt dersom det er avtaler og transaksjoner mellom selskapene.

Selskapet har rutiner ved oppkjøp som anses tilstrekkelig for å sikre at risikoen blir vurdert på en tilstrekkelig måte.

2.4.3 SAMHANDLING

Revisjonskriterier

Aksjeloven

§ 3-9 sier følgende om konserninterne transaksjoner:

- Transaksjoner mellom selskaper i samme konsern skal grunnes på vanlige forretningsmessige vilkår og prinsipper.
- Vesentlige avtaler mellom konsernselskaper skal foreligge skriftlig.

Prinsippet om armlengdes avstand i aksjeloven innebærer at prisene som settes på konserninterne transaksjoner skal være i samsvar med det to uavhengige parter ville ha avtalt i sammenlignbare situasjoner. Videre vil det ut fra generelle eierstyringsprinsipper og særlig hensynet til minoritetsaksjonærer kunne argumenteres for at armlengdes avstand også skal gjelde i avtaler med tilknyttede selskaper.

På bakgrunn av gjennomgangen over utleder vi følgende revisjonskriterier:

Basert på gjennomgangen over utleder vi følgende revisjonskriterier:

- Transaksjoner mellom selskaper i samme konsern skal grunnes på vanlige forretningsmessige vilkår og prinsipper.
- Vesentlige avtaler mellom konsernselskaper skal foreligge skriftlig.

Samhandling

Revisjonen har mottatt følgende avtaler/kontrakter vedrørende interne transaksjoner:

- Avtale vedrørende utføring og fordeling av administrasjonskostnader mellom Stavangerregionen Havn og datterselskapene, herunder utførelse av ledelses- og driftsfunksjoner, markeds- og utviklingsarbeid, eiendomsforvaltning, kantinedrift, rapportering, regnskapsbistand, it-tjenester.
- Leiekontrakt mellom Risavika Havn AS og Stavangerregionen Havnedrift AS om sikring av lossing, oppbevaring og lasting av gods.
- Leiekontrakt mellom Stavangerregionen Havn IKS og Stavangerregionen Havnedrift AS om sikring av lossing, oppbevaring og lasting av gods.
- Leiekontrakt mellom Stavangerregionen Havn Eiendom AS og Stavangerregionen Havnedrift AS om sikring av lossing, oppbevaring og lasting av gods
- Leiekontrakt mellom Utenriksterminalen AS og Stavangerregionen Havnedrift AS

De interne avtalene er ikke oppdatert i tråd med ny konsernstruktur fra 01.01.2019, dette skal likevel ikke ha noen praktisk betydning for administrasjonsavtalen for konsernet. Avtalene mellom Risavika Havn AS og Stavangerregionen Havnedrift AS samt avtalen mellom Utenriksterminalen og Stavangerregionen Havnedrift AS antas avvirket og inngår i avtalen mellom Stavangerregionen Havn Eiendom AS og Stavangerregionen Havnedrift AS, ettersom Risavika Havn AS og Utenriksterminalen AS er en del av Stavangerregionen Havn Eiendom AS.

Vi får opplyst av selskapet at de ikke har utført transaksjoner som ikke er i henhold til de interne avtalene. Ifølge årsrapport for 2019 er de interne transaksjonene mellom konsernselskapene gjort etter alminnelige forretningsmessige prinsipper og eliminert i konsernregnskapet. Revisjonen har mottatt oversikt over eliminering av transaksjoner i konsernet som ble utarbeidet i forbindelse med årsregnskapet for 2019.

Vurdering

Vesentlige avtaler foreligger skriftlig. Revisjonen har inntrykk av at transaksjonene er utført etter alminnelige forretningsmessige prinsipper.

2.5 ANSKAFFELSER, OFFENTLIGHET, ETIKK OG MILJØ

Vi ser her på hvordan selskapet håndterer de enkelte områdene. Gjennomgangen er gjort på et overordnet nivå. Vår kontroll begrenser seg til om det er tilfredsstillende rutiner på området. Vi har i tillegg tatt ut enkelte stikkprøver når det gjelder offentlige anskaffelser.

Dette kapitlet fokuserer på følgende problemstillinger:

- Hvordan praktiserer selskapet lovregler om offentlige anskaffelser og offentlighet?
- Hvordan håndterer selskapet etikk, arbeidsmiljø og miljøvern?

2.5.1 OFFENTLIGE ANSKAFFELSER

Revisjonskriterier

Morselskapet (IKS'et) er omfattet av lovregler om offentlige anskaffelser, jf. lovens § 2 og dernest forsyningsforskriften §§ 1-2.2 og 1-7. Selskapet er opprettet for å tjene allmennhetens behov. Det driver ikke noen form for næring, og det er eid og kontrollert av kommunene.

Datterselskapet for havnedriften - som offentlig foretak - er også omfattet av forsyningsforskriften. Det vises til forsyningsforskriften §§ 1-2.3 og 1-7.

Lov om offentlige anskaffelser

Ifølge § 4 skal oppdragsgiver opptre i samsvar med grunnleggende prinsipper om konkurranse, likebehandling, forutberegnelighet, etterprøvbarehet og forholdsmessighet.

Forsyningsforskriften

Del I i forsyningsforskriften gjelder for alle anskaffelser som er omfattet av forskriften, jfr. § 5-1, første ledd. Del II gjelder for kontrakter med en anslått verdi som er lik eller overstiger EØS-terskelverdien i § 5-2 første ledd²⁶.

Ifølge § 7-1 første ledd skal oppdragsgiveren oppbevare dokumentasjon som er tilstrekkelig til å begrunne viktige beslutninger i anskaffelsesprosessen.

§ 9-1. Tillatte anskaffelsesprosedyrer

- (1) Oppdragsgiveren kan alltid bruke åpen anbudskonkurranse, begrenset anbudskonkurranse, konkurranse med forhandling etter forutgående kunngjøring eller konkurransepreget dialog.
- (2) Oppdragsgiveren kan bruke konkurranse om innovasjonspartnerskap for å utvikle og anskaffe innovative varer, tjenester eller bygge- og anleggsarbeider.
- (3) Oppdragsgiveren kan bruke konkurranse med forhandling uten forutgående kunngjøring bare når vilkårene i § 9-2 er oppfylt.

---

²⁶ § 5-2. EØS-terskelverdier (1) a) 4,1 millioner kroner ekskl. mva. for vare- og tjenestekontrakter og plan- og designkonkurranser, b) 51,5 millioner kroner ekskl. mva. for bygge- og anleggskontrakter.

- (4) Oppdragsgiveren kan gjennomføre en anskaffelse uten konkurranse bare når vilkårene i § 9-3 er oppfylt.

§ 22-1. Rammeavtaler

- (1) Oppdragsgiveren skal følge forskriften ved inngåelsen av en rammeavtale.
- (2) Oppdragsgiveren skal tildele kontrakter under en rammeavtale på grunnlag av objektive kriterier som sikrer likebehandling av leverandørene. Reglene skal angis i anskaffelsesdokumentene.
- (3) Dersom reglene for tildeling av kontrakter under en rammeavtale innebærer at oppdragsgiveren skal gjenåpne konkurransen, skal oppdragsgiveren:
  - a. Fastsette en tilstrekkelig frist for mottak av tilbud, og
  - b. Tildele kontrakten til den leverandøren som har gitt det beste tilbudet på grunnlag av tildelingskriteriene angitt i anskaffelsesdokumentene for rammeavtalen
- (4) Oppdragsgiveren kan ikke inngå rammeavtaler for mer enn åtte år, med mindre det foreligger særlige forhold, for eksempel knyttet til avtalens formål, investeringskostnader eller brukernes behov.

Basert på gjennomgangen over utleder vi følgende revisjonskriterier:

- Selskapet skal overholde lovregler om offentlige anskaffelser (forsyningsforskriften).
  - Dokumentasjonsplikten skal overholdes ved alle anskaffelser over kr 100 000.
  - Anskaffelser over terskelverdiene i forsyningsforskriften skal kunngjøres i Doffin²⁷.
  - Anskaffelsesprosedyren som benyttes skal være i henhold til lovverket.
  - Rammeavtalene som benyttes skal være gyldige.

Anskaffelser i Stavangerregionen Havn IKS

Det er morselskapet som står som eier av alle havne- og terminalanleggene og som derfor har alle større kjøp som skal håndteres etter anskaffelsesregelverket. Havneselskapet har to parallelle rammeavtaler for levering av konsulenttjenester, henholdsvis Innkjøpsassistanse Vest og Deloitte. Kravspesifikasjonen til overnevnte rammeavtaler angav at selskapet har behov for ekstern kompetanse i forbindelse med operativ gjennomføring av anbudskonkurranser, blant annet utarbeidelse av kvalifikasjons- og konkurransegrunnlag, bistå med utarbeidelsen av kravspesifikasjonen, prisskjema, kunngjøring, leverandørkommunikasjon, mottak kvalifikasjonssøknader, åpning, kvalifisering, evaluering, innstilling, tildeling og ferdigstilling av kontrakt, inkludert all kommunikasjon i forbindelse med avvisning, forkastelse, tildeling, nærmere begrunnelse og evt. klagesaker. I enkelte tilfeller skal også leverandør gjennomføre utlysning av konkurransen.

Selskapet har i tillegg en rammeavtale med Kluge, som omhandler offentlige anskaffelser og kjøps-/kontraktsrettslig bistand. Avtalen med Kluge skiller seg fra avtalene med

---

²⁷ Doffin videresender kunngjøringene til TED- databasen.

Innkjøpsassistanse Vest og Deolitte da Kluge tilbyr juridiske tjenester, mens de to andre er konsulenttjenester for gjennomføring. Vi får opplyst at avtalen med Kluge typisk brukes til mer komplekse saker.

Havneselskapets rutiner

Tabell 7: Havneselskapets rutine for innkjøp

Havneselskapets rutine for innkjøp (utdrag)

Prosedyren skal sikre at vi oppfyller kravene i lover og forskrifter angående offentlige innkjøp.

Prosedyren omfatter alle innkjøp som har innvirkning på kvaliteten av SRHs kundeleveranser og/eller kommer inn under regelverket for offentlige anskaffelser.

Alle som kjøper inn for SRH/SRHD er ansvarlige for å følge regelverket for offentlige anskaffelser når dette er relevant.

Vi velger leverandører på bakgrunn av definerte kriterier. Hvis det foreligger relevant innkjøpsavtale, skal denne benyttes. Hvis det ikke foreligger relevant innkjøpsavtale, forespør vi aktuell(e) leverandør(er), mottar tilbud og foretar innkjøp fra valgt leverandør. Ved valg av leverandører skal vi tilstrebe likebehandling, åpenhet og konkurranse. Valgene skal tas ut fra saklige og objektive kriterier.

Alle anskaffelser skal vurderes i forhold til kravene i regelverket for offentlige anskaffelser. Når dette regelverket er relevant, skal anskaffelsen konkurranseutsettes og dokumenteres gjennom utfylling av anskaffelsesprotokoll. Det skal sendes forespørsel til minst 3 potensielle tilbydere, alternativt foretas utlysning i Doffin-databasen.

SRH står for Stavangerregionen Havn IKS. SRHD står for Stavangerregionen Havnedrift AS.

Kontroll av selskapets anskaffelsesprosess (stikkprøver)

Utgangspunktet for vår kontroll er selskapets anskaffelser i 2019. I de tilfeller anskaffelsen er gjort på bakgrunn av rammeavtaler, har vi kun kontrollert at rammeavtalen var gyldig på anskaffelsestidspunktet, vi har ikke gått inn på andre forhold knyttet til rammeavtalen.

Vi har foretatt en mindre kontroll av SRH og SRHDs praktisering av lovregler om offentlige anskaffelser. Vi har innhentet selskapenes leverandøroversikt for 2019. Denne viser de enkelte leverandørene og hvor mye selskapene har kjøpt derfra i det året. Vi har gjennomgått leverandørreskontroene og plukket ut seks leverandører med salg over terskelverdiene til SRH og SRHD, fire fra SRH og to fra SRHD.

For de utvalgte anskaffelsene er følgende kontrollert:

- Dokumentasjonsplikt
- Anbudsinbydelse/ kunngjøring

- Forklaring på hvorfor dette eventuelt ikke forelå

I forbindelse med kontrollen etterspurte vi en oversikt over aktive rammeavtaler for SRH og SRHD. Vi har mottatt en oversikt som viser hvilke leverandører selskapene har avtaler med per 7. oktober 2020, avtalens område, avtalens varighet samt hvem som er ansvarlig for avtalen. Oversikten viser også hvilke avtaler som er under utarbeidelse og/ eller nær ferdigstillelse. Vi får opplyst at oversikten over avtaler er tilgjengelig for ledergruppen og at nye rammeavtaler publiseres som nyhetssaker for ansatte på intranett. Innkjøper må ha særskilt tillatelse fra nærmeste leder/ og eller ledergruppen, og det er derfor vurdert at det ikke er hensiktsmessig at oversikten er tilgjengelig for alle. Ved at et mindretall har tilgang til oversikten får vi opplyst av selskapet at det vil gi mer kontroll for bruk av rammen.

Resultatet av kontrollen som er gjennomført viste at selskapets praktisering av lovreglene for offentlige anskaffelser i all hovedsak ble fulgt. I ett tilfelle angående kjøp av nye fartsskilt får vi opplyst at innkjøpet er gjort i samarbeid med Sandnes Havn og at det er de som har innhentet tilbud fra tre leverandører. I protokollen fremgår det at det er innhentet tre tilbud og begrunnelse for valg av leverandør, men Stavangerregionen Havn er ikke nevnt og anslått verdi er lavere enn hva Stavangerregionen Havn har kjøpt skilt for. Anskaffelsen var langt under terskelverdi som krever utlysning i Doffin.

KOFA (Klagenemda for offentlige anskaffelser)

Vi finner ikke Stavangerregionen Havn IKS eller Stavangerregionen Havnedrift AS innklaget til KOFA i perioden 2010-2020 (søk pr. 25.03.2020).

Vurdering av selskapets praktisering av offentlige anskaffelser

Selskapet har utarbeidet prosedyrer for organisering av roller og den praktiske gjennomføringen av anskaffelser. Selskapet har oversikt over aktive rammeavtaler, og oversikten er tilgjengelig for ledergruppen som godkjenner innkjøp. Alle ansatte får representert nye rammeavtaler som nyhetssak på intranett. Våre kontroller av gjennomførte innkjøp viser at praktisering av lovregler om offentlige anskaffelser i all hovedsak synes tilfredsstillende.

2.5.2 OFFENTLIGHET

Revisjonskriterier

Stavangerregionen Havn IKS er omfattet av lovregler om offentlighet, jf. lovens § 2. Selskapet er opprettet for å tjene allmennhetens behov. Det driver ikke noen form for næring, og det er eid og kontrollert av kommunene.

Ingen av datterselskapene er omfattet av lovregler om offentlighet. Lovreglene gjelder ikke for selskaper som hovedsakelig driver næring i direkte konkurranse med og på samme vilkår som private, jf. offentlighetsloven § 2.2.

Ifølge forskrift om offentlige arkiv § 2-6 skal et offentlig organ ha en eller flere journaler for registrering av dokument i de sakene organet oppretter. I journalen skal en registrere alle inngående og utgående dokument som etter offentlighetsloven § 4 må regnes som saksdokument for organet, dersom de er gjenstand for saksbehandling og har verdi som dokumentasjon.

Når det er mulighet til å gjøre unntak fra innsyn, skal det likevel vurderes å gi helt eller delvis innsyn i saken. Innsyn bør gis dersom hensynet til offentlig innsyn er tyngre enn behovet for unntak. Det vises til offentlighetsloven § 11. Prinsippet om meroffentlighet er også nedfelt i kommunenes overordnede eierstrategi overfor Stavangerregionen Havn. Stavanger kommunes overordnede eierstrategi sier blant annet at selskapenes internettsider bør etableres som sentrale informasjonskanaler der aktuell informasjon gjøres lett tilgjengelig for eierne, kundene, innbyggerne, media og andre interessenter. Årsrapporter/ -regnskap, sakspapirer til de styrende organ, vedtekter, oversikt over styret/ eierorgan mv. bør legges ut på internett.

Ifølge forvaltningsloven § 13 om taushetsplikt plikter enhver som utfører tjeneste eller arbeid for et forvaltningsorgan å hindre at andre får adgang eller kjennskap til det han i forbindelse med tjenesten eller arbeidet får vite om:

1. noens personlige forhold, eller
2. tekniske innretninger og fremgangsmåter samt drifts- eller forretningsforhold som det vil være av konkurransemessig betydning å hemmeligholde av hensyn til den som opplysningen angår.

Basert på gjennomgangen over utleder vi følgende revisjonskriterier:

- Selskapet skal legge til rette for innsyn.
- Selskapet skal ha en journal som registrerer alle inngående og utgående dokumenter som etter offentlighetsloven er å regne som saksdokument og har verdi som dokumentasjon.

Offentlighet i Stavangerregionen Havn IKS

I selskapsavtalen til Stavangerregionen Havn IKS § 11 står det at selskapet skal følge rutiner og saksbehandlingsregler som følger av forvaltningsloven og offentlighetsloven.

Havnedirektøren og styret tilstreber mest mulig åpenhet i saksbehandlingen. Dette er nedfelt i retningslinjer for havnestyrearbeid, sist revidert 2016.

Vi tar her med et utdrag fra havneselskapets rutine for offentlighet.

Tabell 8: Havneselskapets rutine for offentlighet

Havneselskapets rutine for offentlighet (utdrag)

Offentlighetsloven av 01.01.2009 gjelder for virksomheten i Stavangerregionen Havn IKS. Lovens hovedregel medfører at alle i utgangspunktet har rett til å gjøre seg kjent med foretakets saksdokumenter. Et dokument eller opplysninger i dokumentet kan imidlertid unntas fra offentlighet dersom det er hensiktsmessig og finnes særskilt hjemmel for dette.

Havnedirektøren er av den oppfatning at flest mulig saker bør være offentlige og at sakene også i praksis skal være tilgjengelige for allmennheten.

Når en havnestyresak er unntatt fra offentlighet, har havnedirektøren vurdert og kommet frem til at det kan være til skade for Stavangerregionen Havn IKS om saksfremstillingen blir allment tilgjengelig. Havnestyret kan imidlertid ha et annet syn på saken og kan vedta å oppheve unntaket fra offentlighet.

På selskapets nettside, under fane dokumenter, blir gjeldende planer, styrepapirer og rapporter med tilhørende historikk publisert. Her er dokumentene delt inn i følgende faner:

- Styrepapirer
- Eiermeldinger
- Strategiplan
- Årsrapporter
- Havneskisser
- Prislister
- Miljøplan
- Strategisk arealplan
- Fortøyningsplaner
- Tiltak i sjø

Vi har kontrollert selskapets nettside per 18.09.2020. Selskapsavtalen og vedtektene finner en i dokumentet «*styrets melding til eierne 2020*». Økonomiplaner er presentert i styrepapirene, mens eiernes overordnede eierstrategier og representantskapssakene ikke er tilgjengelig på selskapets nettside. Vi får opplyst at selskapet har vurdert at all dokumentasjon og vedtak som omhandler virksomheten ligger i styrepapirene og at de derfor ikke har sett behov for å publisere representantskapssakene på nettsiden. På selskapets nettside under *styret og representantskap* finner en oversikt over medlemmer i styret og representantskapet. Styrepapirer finner vi under *dokumenter – styrepapirer* og er tilgjengelig helt tilbake til 2014. Det er ikke skilt mellom innkalling, saksliste og protokoll. Hvis en klikker inn på en innkalling finner en innkalling, saksliste og protokoll fra forrige styremøte. Når det gjelder representantskapssaker er ikke disse publisert på nettsiden.

Stavanger Havn IKS benytter seg av Noark 5 for registrering og arkivering av journalføringspliktige saksdokumenter. Noark 5-løsningen er levert av Documaster Arkiv fra Documaster AS og er godkjent 10.10.16 som arkivsystem av Riksantikvaren.

Selskapet har ingen postliste tilgjengelig på sine nettsider, men praksis er at dersom noen ønsker en postliste så blir henvendelsen sendt til arkivansvarlig i selskapet. Selskapets postliste kan hentes ut fra arkivsystemet Documaster. Den som henvender seg vil da få tilsendt postlisten, og kan få innsyn i saker som ikke er unntatt offentligheten. Selskapet har mål om å behandle forespørsel om innsyn innen fem dager. Vi finner ingen informasjon på nettsiden som sier noen om hva en skal gjøre dersom en ønsker innsyn i selskapets postliste.

Vi har etterspurt selskapets postliste for mai 2020 og gjennomgått den. Postlisten for mai inneholdt 53 saker, hvorav 13 er ugående og 40 er inngående. Av totalt 53 saker er to saker unntatt offentligheten. Sakene er unntatt på grunn av opplysninger om forretningshemmeligheter og av hensyn til det offentliges forhandlingsposisjon. Vi finner ingen saker på postlisten for mai som ikke er unntatt offentligheten, men som burde ha vært gradert.

Vurdering av selskapets praktisering av offentlighet

På selskapets nettsider er det i forhold til kommunenes overordnede eierstrategi mangelfull informasjon om selskapets virksomhet og noe av informasjonen er vanskelig å finne. Måten styresakene publiseres på nettsiden ved at innkalling, saksliste og protokoll fra forrige møte ligger samlet er nokså uoversiktlig.

Selskapets elektroniske arkiv kan generere automatiske postlister. Selskapets postliste er ikke tilgjengelig på nettsiden og det er heller ikke informasjon på nettsiden om at postlisten kan bestilles ved behov, slik rutinen er. Det er ingen krav til at postlisten skal være synlig på selskapets nettside men ved å opplyse om at den kan bestilles ved behov vil selskapet legge bedre til rette for innsyn, slik selskapets rutine for offentlighet legger opp til. Kontroll av postlisten for mai viser at selskapet er flinke til å gradere dokumenter.

Vi anbefaler selskapet å gjøre aktuell informasjon om selskapet lett tilgjengelig på hjemmesiden slik at det legger til rette for innsyn. Videre anbefaler vi å vurdere praksis i forhold til hvordan informasjonen tilknyttet styremøter publiseres på nettsiden slik at det blir mer oversiktlig.

2.5.3 HAVNESELSKAPET OG ETIKK

Revisjonskriterier

Morselskapet (IKS'et) er omfattet av habilitetsreglene i IKS-loven § 15, som henviser til kommuneloven og dernest til forvaltningsloven. Datterselskapene er omfattet av habilitetsreglene i aksjeloven. Det vises til aksjeloven § 6-27.

Lovverk

IKS-loven § 15 Inhabilitet

- Om inhabilitet for selskapets ansatte og medlemmer av selskapets styrende organer gjelder kommuneloven § 13-3 og § 11-10 tilsvarende.

Forvaltningsloven § 6 Habilitetskrav

- En offentlig tjenestemann er inhabil til å tilrettelegge grunnlaget for en avgjørelse eller til å treffe avgjørelse i en forvaltningssak når han selv eller nærstående er part i saken. Likeså er han inhabil når andre særegne forhold foreligger som er egnet til å svekke tilliten til hans upartiskhet; blant annet skal det legges vekt på om avgjørelsen i saken kan innebære særlig fordel, tap eller ulempe for ham selv eller noen som han har nær personlig tilknytning til.

Aksjeloven § 6-27 Inhabilitet

- Et styremedlem må ikke delta i behandlingen eller avgjørelsen av spørsmål som har slik særlig betydning for egen del eller for noen nærstående at medlemmet må anses for å ha fremtredende personlig eller økonomisk særinteresse i saken. Det samme gjelder for daglig leder.

Kommunenes prinsipper for godt eierskap

Overordnede prinsipper for eierstyring

- Selskapet skal være bevisst sitt samfunnsansvar.
- Styret skal se til at selskapet utarbeider og følger opp etiske retningslinjer.

Det ovenstående om samfunnsansvar er tatt fra Stavanger kommune sine prinsipper, men de to andre kommunene har lignende prinsipper.

Det ovenstående om etiske retningslinjer er tatt fra Sola kommune sine prinsipper. Det står ikke noe om dette i de to andre kommunenes prinsipper. Men både Stavanger og Randaberg sine eierskapsmeldinger omtaler etiske retningslinjer med bakgrunn i KS og NUES sine anbefalinger om eierstyring og selskapsledelse.

KS Anbefalinger om eierstyring, selskapsledelse og kontroll

KS anbefaler at styrene etablerer faste rutiner for å håndtere mulige habilitetskonflikter. Ordfører og rådmann bør ikke sitte i styret i selskaper. Ingen kommunalt ansatte eller folkevalgte skal håndtere saker i kommunen som gjelder et selskap der de selv er styremedlem. KS anbefaler også at alle eiernes styremedlemmer registrerer seg i KS sitt styrevervregister og at selskapet utarbeider etiske retningslinjer som jevnlig revideres. Det vises til KS sine anbefalinger nr. 15, 17 og 19.

Basert på gjennomgangen over utleder vi følgende revisjonskriterier:

- Det skal utarbeides etiske retninger for selskapsdriften som jevnlig revideres
- Styret skal etablere faste rutiner for å håndtere mulige habilitetskonflikter.
- Ordfører og rådmann skal ikke være styremedlem i selskapet.
- Eiernes styremedlemmer skal være registrert i KS sitt styrevervregister.

Etikk (nærstående forhold og habilitet) i Stavangerregionen Havn IKS

Havneselskapet har utarbeidet etiske retningslinjer for Stavangerregionen Havn IKS og dets datterselskaper (sist av 2016).

Alle ansatte i Stavangerregionen Havn IKS og dets datterselskaper (heretter kalt selskapene) samt medlemmer i selskapenes styret og representantskap har ansvar for å etterleve disse etiske retningslinjene.

Tabell 9: Havneselskapets etiske retningslinjer

Havneselskapets etiske retningslinjer (innhold)

1. Hvem omfattes av retningslinjene	7. Plikt og rett til å varsle
2. Overordnede retningslinjer	8. Vern mot gjengjeldelser av varsling
3. Lojalitet	9. Gaver og lignende
4. Habilitet	10. Oppmerksomhet i forbindelse med representasjon
5. Fortrolige opplysninger/informasjon	11. Reiseutgifter
6. Pålitelighet i forhold til kunder og arbeidsgiver	12. Avstå fra kjøp av seksuelle tjenester

Havneselskapet har også utarbeidet en etisk sjekklister. Denne inneholder en rekke kontrollspørsmål som kan være til hjelp dersom en er usikker på hvorvidt en kan delta på et arrangement, godta en invitasjon eller ta imot en gave. Sjekklister er ikke en uttømmende liste, men kun et retningsgivende verktøy.

Havneselskapets retningslinjer for arbeid i styret og representantskapet - habilitet

For medlemmene i representantskapet og havnestyret gjelder kommune- og forvaltningslovens bestemmelse om habilitet. Dersom et medlem mener at hun eller han er inhabil til å delta i en sak, skal vedkommende ta opp saken med styret før saken behandles. Vedkommende må redegjøre for de faktiske omstendigheter og de andre medlemmene kan reise spørsmål til personen. Deretter skal hun eller han forlate møtet før styret tar stilling til om vedkommende er å anse som inhabil. Hvis slike omstendigheter foreligger, fatter styret beslutning om dette, og personen fratrer møtet under behandlingen av saken.

I noen tilfeller kan det være problematisk å avgjøre om en person kan defineres som inhabil i juridisk forstand. Styremedlemmer som er usikre på om de er å anse som inhabile, har derfor ofte tatt kontakt med havnedirektøren på et tidlig tidspunkt slik at administrasjonen kan utrede spørsmålet.

Vi får opplyst at ingen styremedlemmer eller daglig leder/ andre ledere i selskapet har særskilte avtaler/ oppgaver for selskapet utover styrevervet og ansettelsesforholdet. Ordfører og rådmann/ kommunedirektør for de tre eierkommune er ikke styremedlem i selskapet.

Revisjonen har per 05.05.2020 kontrollert at alle styremedlemmene er registrert i KS sitt styrevervregister. Kontrollen viste at to av styremedlemmene ikke var registrert. Vi får opplyst i høringsrunden at selskapet vil starte prosessen med å få registrert alle styremedlemmene.

Vurdering

Selskapet har utarbeidet etiske retningslinjer med mål for etikk og verdier. De etiske retningslinjene klargjør forventningene selskapet har til personlig atferd, og til at arbeidet utføres på en etisk forsvarlig måte. Ordfører og rådmann/ kommunedirektør er ikke styremedlem i selskapet. Kontroll av styrevervregisteret viser at to av styremedlemmene ikke er registrert i KS sitt styrevervregister per oktober 2020. Vi anbefaler styret å registrere alle medlemmene i styrevervregisteret for å skape åpenhet om hvilke roller enkeltpersoner har. Selskapets habilitetsrutiner og etiske retningslinjer anses tilfredsstillende, men de etiske retningslinjene er ikke revidert siden 2016. Registrering av verv og bierverv kan med fordel fremkomme av selskapets etiske retningslinjer.

2.5.4 HAVNESELSKAPET OG MILJØ (ARBEIDSMILJØ OG MILJØVERN)

Revisjonskriterier

Både morselskapet (IKS'et) og datterselskapet for havnedriften er omfattet av arbeidsmiljøloven og internkontrollforskriften²⁸. Disse lovreglene gjelder all virksomhet som sysselsetter arbeidstakere, med enkelte unntak. De andre datterselskapene har ikke ansatte.

Arbeidsmiljøloven og internkontrollforskriften

Arbeidsmiljøloven stiller krav om et systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid (HMS-arbeid). Systemet skal tilpasses virksomhetens art, aktiviteter, risikoforhold og størrelse. Mål for arbeidet og rutiner for avvik og tiltak er her viktige. Miljøvern (ytre miljø) skal også være med. Det vises til arbeidsmiljøloven § 3-1 og internkontrollforskriften²⁹ § 5. Verneombud og arbeidsmiljøutvalg er i henhold til arbeidsmiljøloven obligatorisk for noe større virksomheter. Ved virksomhet med mindre enn 10 arbeidstakere kan partene skriftlig avtale en annen ordning knyttet til bruk av verneombud. Det er krav om å opprette arbeidsmiljøutvalg i virksomheter med minst 50 arbeidstakere. Virksomhet skal tilknyttes bedriftshelsetjeneste når risikoforholdene i virksomheten tilsier det. Vurderingen av om slik plikt foreligger skal foretas som ledd i gjennomføringen av det systematiske helse-, miljø- og sikkerhetsarbeidet. Jevnlige arbeidsmiljøkartlegginger er ett av flere virkemidler i det systematiske arbeidet med helse, miljø og sikkerhet. Slike kartlegginger sikrer at det foreligger oppdatert kunnskap om arbeidsmiljørelaterte forhold. Arbeidstakers rettigheter og arbeidsgivers plikter i forbindelse med varsling er hjemlet i arbeidsmiljøloven kapittel 2 A. Ifølge § 2A-6 har virksomheter som jevnlig sysselsetter minst fem arbeidstakere plikt til å utarbeide skriftlige rutiner for varsling. Rutinene skal minst inneholde³⁰:

- Oppfordring til å varsle om kritikkverdige forhold,
- Fremgangsmåte for varsling,
- Fremgangsmåte for mottak, behandling og oppfølging av varsling.

Kommunenes prinsipper for godt eierskap

Ifølge Stavanger kommunes overordnede prinsipper for eierstyring skal selskapet være bevisst sitt samfunnsansvar. Samfunnsansvar omfatter også arbeidsmiljø og miljøvern. De to andre kommunene har lignende prinsipper.

Det står ikke noe om arbeidsmiljø og miljøvern i kommunenes prinsipper for godt eierskap. Men både Stavanger og Sola sine eierskapsmeldinger omtaler arbeidsgiverstrategi og miljøvern i sine eierskapsmeldinger. Stavanger sin eierskapsmelding står det at kommunen forventer at selskapene bidrar til å realisere målene i kommunens miljø- og klimapolitikk.

---

²⁸ Forskrift om systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid i virksomheter.

²⁹ Forskrift om systematisk helse, miljø- og sikkerhetsarbeid i virksomheter.

³⁰ Arbeidsmiljøloven § 2A-6, 4. ledd.

Basert på gjennomgangen over utleder vi følgende revisjonskriterier:

- Selskapet skal ha rutiner for å avdekke avvik og iverksette tiltak.
- Selskapet skal praktisere ordningen med verneombud.
- Det skal utføres jevnlige arbeidsmiljøkartlegginger.
- Selskapet skal ha skriftlige rutiner for varsling som tilfredsstiller lovens krav.

Arbeidsmiljø og miljøvern i Stavangerregionen Havn IKS

I konsernet var det ved utgangen av 2019 23 ansatte hvorav åtte er kvinner. Konsernet har i 2019 hatt ett totalt sykefravær på 2,3 prosent (2,1 prosent i 2018). Ifølge styrets beretning for 2019 avholder konsernet regelmessige informasjonsmøter, involverer de ansatte i selskapets strategiarbeid og har årlige medarbeidersamtaler.

Selskapet har bedriftshelsetjeneste, Forusakutten AS. Alle ansatte får tilbud om helseundersøkelse og ansatte kan kontakte Forusakutten for konsultasjon ved helseplager som kan skyldes forhold i jobben eller ved akutt sykdom i arbeidstid, eventuelt med å betale et mellomledd. Dersom ansatte har generelle spørsmål omkring helse, miljø og sikkerhet i jobbsammenheng, har de også anledning til å søke råd hos bedriftshelsetjenesten.

Selskapets HMS-system

Som en del av arbeidet med å identifisere og eliminere risiko har selskapet rutiner for følgende i sin HMS-håndbok:

- Psykososialt arbeidsmiljø
- Ergonomi
- Fysisk arbeidsmiljø
- Ytre miljø
- Adgang og lokaler
- IT og personopplysninger

Ifølge selskapets HMS-håndbok er oppfølging, kontroll og dokumentasjon en viktig del av arbeidet med helse, miljø og sikkerhet. Selskapet har verneombud og det gjennomføres jevnlig vernerunde hvor verneombud og leders representant sammen kartlegger eventuelle mangler ved det fysiske arbeidsmiljøet og de mellommenneskelige forholdene i virksomheten. I befaringen inngår en samtale med den enkelte medarbeider. Selskapet har en mal for vernerunden. Ifølge håndboken skal det føres eget referat etter at runden er foretatt og feil og mangler skal registreres og følges opp. I tillegg har ledelsen en årlig gjennomgang av HMS-systemet. HMS er tema på ledermøter og det avholdes to møter i året hvor ledere med personalansvar, tillitsvalgte og verneombud er til stede. Selskapet har et HMS-årshjul som viser når alle oppgavene skal gjennomføres.

Rutiner for varsling

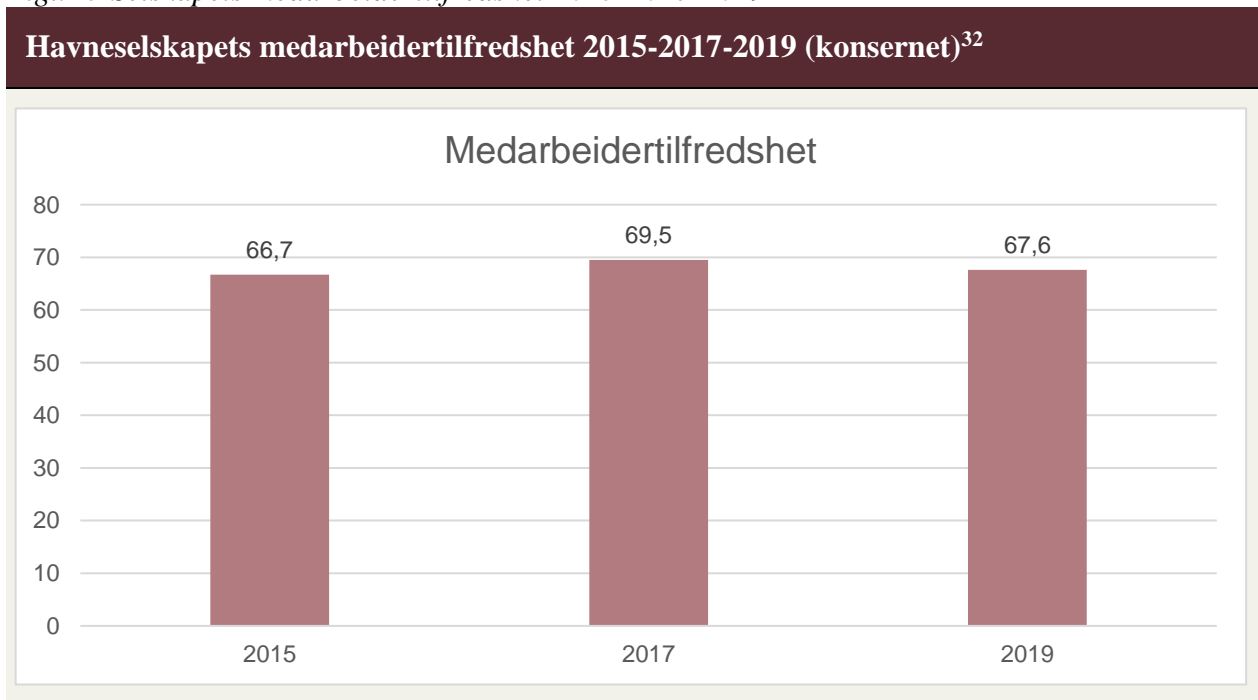
Punkt 7 og 8 i selskapets etikkreglement omhandler varsling. Rutinene oppfordrer til å varsle om kritikkverdige forhold. Ansatte som observerer forhold som kan medføre fare for brukernes sikkerhet har et særskilt ansvar. Selskapet har også rutiner for varsling i forbedringssystemet. Ifølge rutinene skal varsling skje til virksomhetens øverste leder, nærmeste overordnede, tillitsvalgt eller verneombud. Disse personene skal til enhver tid være oppdatert på interne rutiner angående varsling. Fortrinnsvis skal kritikkverdige forhold varsles i selskapets forbedringssystem. Selskapet bruker samme avviks- og forbedringsprosess for helse, sikkerhet, arbeidsmiljø, ytre miljø og kvalitet. Selskapet har utarbeidet et skjema som skal benyttes til å melde fra om avvik.

Havneselskapets medarbeiderundersøkelse

I 2019 ble det gjennomført en medarbeiderundersøkelse med bistand fra Compendia, tilsvarende tidligere år slik at resultatene er sammenlignbare. Medarbeiderundersøkelsen³¹ gjennomføres annet hvert år. Resultatet av medarbeiderundersøkelsen er presentert for styret og for alle ansatte, og det er laget en plan for videre oppfølging.

Figur 5 viser resultatet av medarbeiderundersøkelsen de tre siste årene. Skalaen går fra 1-5 hvor 5 er best.

Figur 5 Selskapets medarbeidertilfredshet 2015-2017-2019

³¹ Medarbeiderundersøkelsen omfatter 16 temaer (fordelt på 75 spørsmål): Jobbkraft, Rolleforventninger, Kontroll i arbeidet – utfordringer, Forutsigbarhet i arbeidet, Opplevelse av mestring, Sosialt samspill – støtte fra leder, kollegaer, Ledelse – involvering, samhandling, rettferdighet, Organisasjonsklima, Arbeidets viktighet, Engasjement og tilhørighet, Er jobben meningsfull, Samarbeid – lagånd, Kommunikasjon – åpent og ærlig - på tvers, Lojalitetsnivå i Stavanger havn, Informasjon – kommunikasjon, Toppledelsen (opptatt av de ansatte – lett å kommunisere med – støttende – handler ansvarlig)

³² Stavangerregionen Havn IKS og Stavangerregionen Havnedrift AS. De andre selskapene har ikke ansatte.

Havneselskapet anser medarbeidertilfredshet som det ultimate spørsmålet. Medarbeidertilfredsheten viser en flat utvikling i hele perioden. Omregnet 0-100 tilsvarer 67,6 i 2019 en score på 3,4 av 5. Svarprosenten var på 90 % (18 av 20 medarbeidere).

Selskapets miljøvern (ytre miljø)

Egen virksomhet forurenser i liten grad det ytre miljø, men selskapet gjør likevel tiltak for å redusere eget miljøtrykk³³. Havnedrift innebærer en del støy fra laste- og lossevirksomhet. Videre er det utslipp av gasser fra skipenes maskineri når disse produserer nødvendig strøm under kaiopphold.

Miljøplan

I henhold til gjeldende strategiplan skal selskapet arbeide for en grønn profil gjennom å ha miljøet i fokus internt og eksternt, i bygg og på kai, ha grønne havnetjenester til internasjonal standard og være miljøbevisste ved innkjøp og investeringer. Gjennom miljøplan 2020-2023 vil selskapet øke bevisstheten om hvordan havnerelatert virksomhet påvirker miljøet, og gjennom tiltakene i planen bidra til å redusere miljøpåvirkningen. Miljøplanen er basert på de av FNs bærekraftsmål som er mest nærliggende for drift og utvikling av havn. For hvert av bærekraftsmålene er det formulert en hovedmålsetning for selskapet. Hvert bærekraftsmål har tilhørende tiltak og indikatorer for måloppnåelse.

Vurdering

Selskapets system og rutiner vedrørende arbeidsmiljø og miljøvern synes å dekke de krav som stilles i lovreglene. Ordningen med verneombud praktiseres, og selskapet har bedriftshelsetjeneste med årlig tilbud om helsekontroll til alle ansatte. Selskapet har avvikssystem for HMS området som følges nøye opp og skriftlige rutiner for varsling som tilfredsstillers lovens krav. Det gjennomføres medarbeiderundersøkelse annet hvert år hvor medarbeiderne de siste tre gangene har avgitt en god score angående medarbeidertilfredshet.

2.6 SELSKAPETS OPPFØLGING AV EIERNES EIERSTRATEGIER

Kommunenes overordnede eierstrategier (prinsipper for godt eierskap) skal følges av kommunene da de er vedtatt av kommunestyrene. Det forventes også at selskapet følger prinsippene. Prinsippene synes likevel ikke å være direkte bindende for selskapet ettersom de ikke er vedtatt av representantskapet. Prinsippene er imidlertid allmenngyldige. Kommunenes prinsipper er ellers i stor grad samsvarende og det er ikke motstrid mellom dem.

---

³³ Kilde: Styrets beretning 2019.

Revisjonskriterier

Det er per i dag ikke utarbeidet felles selskapsspesifikk eierstrategi for Stavangerregionen Havn IKS. Aktuelle prinsipper i Stavanger kommunes eierstrategi er stort sett omfattet av andre problemstillinger i selskapskontrollen, men vi gjengir dem her:

- Prinsipp 2: Stavanger kommune skal angi klare og langsiktige mål for selskapene. Styret er ansvarlig for å realisere målene.
- Prinsipp 5: Det skal være åpenhet knyttet til Stavanger kommunes eierskap og til selskapenes virksomhet basert på prinsippet om meroffentlighet, samt legges til rette for intern dialog foran møter i representantskap, bedriftsforsamlinger mv.
- Prinsipp 6: Selskapet skal være bevisst sitt samfunnsansvar.
- Prinsipp 7: Styret skal på et uavhengig grunnlag ha en aktiv rolle med hensyn til service, kontroll, strategi og ressursituasjon.
- Prinsipp 8: Styresammensetningen skal være kjennetegnet av kompetanse, kapasitet og mangfold ut ifra selskapets egenart.
- Prinsipp 9. Godtgjøringen til styret skal framstå som rimelig med henblikk på ansvar, kompetanse, arbeidsbyrde og virksomhetens kompleksitet. Lønnsnivået for ledere skal være konkurransedyktig, men ikke nødvendigvis ledende innenfor sektoren.
- Prinsipp 10. Styret skal påse at selskapet har god internkontroll og hensiktsmessige systemer for risikostyring i forhold til virksomhetens karakter.

Sola kommunes eierstrategi:

- Prinsipp 6: Styret skal se til at selskapet utarbeider og følger opp etiske retningslinjer.

Vurdering av selskapets oppfølging av eiernes overordnede eierstrategier

Revisjonen har inntrykk av at selskapet følger opp eiernes overordnede eierstrategier på en god måte. Kravene i eiernes eierstrategier er stort sett omfattet av andre problemstillinger i selskapskontrollen. Dette er da omtalt andre steder i denne rapporten.

2.7 EIERNES OPPFØLGING AV SELSKAPET

Eieroppfølgingen ses opp mot lovregler, føringer fra kommunene og KS sine anbefalinger.

Styrevalgsprosessen omtales i neste kapittel (kapittel 2.8).

Dette kapitlet fokuserer på følgende problemstilling:

- Hvordan er eiernes oppfølging av selskapet lagt opp?

Revisjonskriterier

Lovverk

Representantskapet er selskapets øverste organ. Her utøver eierne den øverste myndighet i selskapet. Representantskapet består av faste valgte medlemmer, jf. IKS-loven § 6.

Ifølge IKS-loven § 7 utøver deltakerne sin myndighet i selskapet gjennom representantskapet. Representantskaper er selskapets øverste myndighet og behandler selskapets regnskap, budsjett og økonomiplan og andre saker som etter loven eller selskapsavtalen skal behandles i representantskapet. Det samme fremkommer av selskapsavtalen. Representantskapet vedtar også rammer for selskapets låneopptak innenfor selskapsavtalens høyeste ramme for selskapets samlede låneopptak.

Kommunenes prinsipper for godt eierskap

Ifølge Stavanger kommunes overordnede prinsipper for eierstyring skal kommunen fremme sine interesser overfor kommunale selskap gjennom eierorganene. De to andre kommunene har tilsvarende prinsipper.

KS anbefalinger om eierstyring, selskapsledelse og kontroll

Ifølge KS anbefaling nummer 4 bør det utarbeides en felles eierskapsmelding hvis kommunen er medeier i flere selskaper sammen med andre kommuner. En slik eierskapsmelding vil sikre felles føringer fra eierne der det er mulig.³⁴

For å underbygge selskapsavtalen og regulere styringen kan det være hensiktsmessig å utarbeide andre styringsdokumenter, jfr. KS anbefaling nummer 5.³⁵ Disse er ikke lovfestet, men er ment å sikre bevisst eierstyring og å tilstrebe åpenhet og gjennomsiktighet i kommunal tjenesteproduksjon når den er organisert i selskaper.

KS anbefaler at det jevnlig gjennomføres uformelle eiermøter for å bidra til god eierstyring og kommunikasjon med selskapet, jfr. anbefaling nummer 6. Et eiermøte er et møte mellom representanter fra kommunen som eier, styret og daglig leder for selskapet. Et eiermøte er ikke lovregulert og er bare en uformell arena der det ikke skal treffes vedtak. Eiermøtene er uforpliktende for eierne og for selskapet. I tillegg bør det ikke legges føringer eller «gis signaler» i eiermøtene som kan anses å gripe inn i styrets myndighetsområde.

KS anbefaling nummer 7 om eierorganets sammensetning og funksjon anbefaler som hovedregel at kommunestyret oppnevner sentrale folkevalgte som selskapets eierrepresentanter i eierorganet

---

³⁴ Vi antar heller at det vil være mest praktisk med en felles eierstrategi for et enkeltsselskap.

³⁵ Vi ser for oss at dette kan være eierstrategi for viktige enkeltsselskaper (selskaps-spesifikke eierstrategier).

til selskapene (her representantskapet). Eierstyring skal utøves innenfor rammen av kommunestyrets vedtak.

Basert på gjennomgangen over utleder vi følgende revisjonskriterier:

- Eierne skal utøve sin myndighet i selskapet gjennom representantskapet.
- Kommunestyret skal oppnevne sentrale folkevalgte som selskapets eierrepresentanter i representantskapet.
- Eierne bør utarbeide en felles eierstrategi for selskapet.
- Det kan avholdes uformelle eiermøter mellom representanter fra kommunen som eier, styret og daglig leder for selskapet.

Eiernes oppfølging av Stavangerregionen Havn IKS

Felles eierstrategi for selskapet

Eierne har ikke utarbeidet en felles eierstrategi for Stavangerregionen Havn. Det foreligger eiernes overordnede eierstrategier som fremkommer av deres eierskapsmeldinger. Eiere har gjennom selskapsavtalen vedtatt hovedformålet for selskapet:³⁸

«Selskapets formål er å sikre regionen en konkurransedyktig og miljøvennlig infrastruktur for sjøtransport samt å ivareta de oppgaver som er tillagt kommunene etter havne- og farvannsloven.»

Vi får opplyst av selskapet at en samlet felles eierstrategi overfor selskapet er viktig og at det har vært tema i flere år, men foreløpig er det ikke utarbeidet ett eget dokument om samlet eierstrategi overfor Stavangerregionen Havn IKS.

I saksframlegg i Stavanger kommunestyre om *Nye Stavanger kommune – oppdatering av styringsdokumenter for interkommunale selskap* anbefaler kommunedirektøren at det utarbeides en eierstrategi overfor Stavangerregionen Havn IKS i 2020.

Uformelle eiermøter

Det gjennomføres normalt eiermøter 1-2 ganger per år. Her gir havnedirektør og styreleder en orientering om driften og vesentlige saker. Leder av representantskapet deltar også. Selskapet har arbeidet med mange større og komplekse saker de siste årene, dette har medført at det har vært egne uformelle eiermøter de siste årene.

---

³⁸ Selskapsavtale for Stavangerregionen Havn IKS § 3.

Vurderinger

Revisjonen har inntrykk av at eieroppfølgingen av Stavangerregionen Havn fungerer bra. Eierstyringen skjer gjennom selskapets eierorgan som er representantskapet. Representantskapet har behandlet ordinære lovmessige saker i perioden 2017-2020. Det foreligger skriftlige regler for eierstyringen i eiernes eierskapsmeldinger og i selskapsavtalen.

Representantskapet består av ordfører, tre kommunestyremedlemmer og en politiker som ikke har politiske verv i kommunen. KS anbefaler at sentrale folkevalgte oppnevnes som selskapets eierrepresentanter.

Det er ikke utarbeidet et eget dokument om samlet eierstrategi overfor Stavangerregionen Havn. Eierkommunene har overordnede eierstrategier som fremkommer av deres eierskapsmeldinger. Disse gjelder både eierne og selskapet. De er ikke direkte bindende for selskapet ettersom de ikke er vedtatt i representantskapet. Eierne vil kunne ha noe ulike meninger om eierstrategien for selskapet. En samlet eierstrategi vil kunne sammenfatte alle vesentlige føringer fra eierne. En eierstrategi er særlig hensiktsmessig når selskapet har flere eiere for på den måten å gi selskapet føringer fra eierne. Selskapet opplyser også at en felles eierstrategi overfor selskapet er viktig. I styreevalueringen for 2019 fikk spørsmålet om eiernes oppfølging av eierstrategien lavest gjennomsnittsscore (score 3,9). Vi vil anbefale eierne å utarbeide en felles eierstrategi for Stavangerregionen Havn IKS.

Det gjennomføres uformelle eiermøter en til to ganger i året og ved behov. Uformelle eiermøter representerer både fordeler og ulemper. På den ene side er det ønskelig at eierne, både på politisk og administrativt nivå, er godt informert om de viktigste strategiske problemstillingene i et vesentlig selskap hvor kommuner har eierinteresser. På den annen side er det en viss fare for undergraving av representantskapets stilling dersom det på møtene fra eiernes side gis uttrykk for styrende synspunkter

2.8 EIERNES VALG AV STYRE I SELSKAPET

Styrevalgprosessen ses opp mot lovregler, føringer fra kommunene og KS sine anbefalinger.

Dette kapitlet fokuserer på følgende problemstilling:

Hvordan er eiernes styrevalgspesess lagt opp?

Revisjonskriterier

Lovregler

IKS-loven § 10 sier følgende om styret og styrets sammensetning:

- Styremedlemmene velges av representantskapet.
- Representantskapet velger styrets leder og nestleder med mindre det er fastsatt i selskapsavtalen at valget foretas av styret selv.
- Daglig leder eller representantskapsmedlem kan ikke være medlem av styret.

- Styremedlemmene velges for to år med mindre annet er avtalt. Valgperioden kan ikke settes lengre enn til fire år.

Det samme fremgår av selskapsavtalen. Det er i selskapsavtalen bestemt at representantskapet velger styrets leder og nestleder.

Kommunenes prinsipper for godt eierskap

Ifølge Stavanger kommunes prinsipp for eierstyring nummer 8 skal styresammensetningen være kjennetegnet av kompetanse, kapasitet og mangfold ut fra selskapets egenart. Det samme står i Randaberg kommune sine prinsipper. I Sola kommune sine prinsipper står det ikke noe om styresammensetningen. Men både Stavanger og Randaberg sine eierskapsmeldinger omtaler dette med bakgrunn i KS og NUES sine anbefalinger om eierstyring og selskapsledelse.

KS Anbefalinger om eierstyring, selskapsledelse og kontroll

KS anbefaling nummer 9 og 10 sier følgende om styrevalgsprosessen:

- Det er eiers ansvar å sørge for at styrets kompetanse samlet sett er tilpasset det enkelte selskaps virksomhet.
- Ved valg av styrer til kommunalt eide selskaper bør det vedtektsfestes bruk av valgkomité.
- Det anbefales at valgkomiteen har en dialog med styret før forslag fremmes, og at valgkomiteen begrunner sine forslag.
- Det bør utarbeides retningslinjer som regulerer valgkomiteens arbeid.

Ordfører og rådmann bør ikke sitte i styret til et kommunalt eid selskap. Dette skyldes kravet til generell habilitet for styremedlemmene.

Basert på gjennomgangen over utleder vi følgende revisjonskriterier:

- Daglig leder eller representantskapsmedlem skal ikke være medlem av styret.³⁹
- Eierne bør sørge for at styresammensetningen er kjennetegnet av kompetanse, kapasitet og mangfold ut fra selskapets egenart.
- Det bør vedtektsfestes⁴⁰ bruk av valgkomité ved valg av styremedlemmer.
- Det bør utarbeides retningslinjer som regulerer valgkomiteens arbeid.

---

³⁹ Dette er et lovkrav for interkommunale selskaper, men kravet vil også være rimelig fore aksjeselskaper.

⁴⁰ Vedtektsfestet gjelder her selskapsavtalen for morselskapet (IKS'et).

Eiernes styrevalg

Vi har konsentrert oss om den siste styrevalgsprosessen (styret til morselskapet/konsernstyret for perioden 2020-2023).

Representantskapets valg av styre (perioden 2020-2023)

Representantskapet vedtok i møte 04.09.2019 sak 15/19 at sittende representantskap skulle oppnevnes som valgkomité for å foreslå kandidater til opprettelse av nytt styre for perioden 2020-2024. Styrets egevaluering for sittende styre ble her gjort tilgjengelig for valgkomitéen via styreportalen. I Samme sak ble det vedtatt at representantskapet anbefalte eierkommunene å nominere minst to kandidater per styreplass, likt fordelt på kvinner og menn. Brev om denne styrevalgsprosessen ble sendt til eierkommunene på vegne av representantskapets leder 11.09.2019.

Eierkommunene sine respektive kommunestyre har fattet vedtak med forslag til kandidater. Tidligere leder og nestleder for representantskapet har gjennomført intervjuer med kandidatene for å kartlegge kompetanse, erfaring og egenskaper. Havnedirektøren deltok i intervjuene som sekretær. Ifølge valgkomiteens innstilling er det jobbet med å foreslå et helhetlig styre hvor kandidatene utfyller hverandre med ulik kompetanse og erfaring. Alder, kjønn og kontinuitet er også hensyntatt. Valgkomiteen holdt møte 17. mars 2020 hvor de la frem forslag til nytt styre. Valgkomiteens innstilling var enstemmig.

I representantskapsmøte 13.05.2020, sak. 8/20 ble valg av medlemmer til styret – i samsvar med valgkomiteens innstilling- vedtatt. Nytt styre består av syv medlemmer med personlig varamedlem, som representerer deltakerne som følger:

- Stavanger kommune 4
- Sola kommune 2
- Randaberg kommune 1

Daglig leder eller representantskapets medlemmer er ikke medlemmer av styret.

Vurdering

Representantskapet vedtok i møte 04.09.2019 at sittende representantskap skulle oppnevnes som valgkomité for nytt styre. Bruk av valgkomité er ikke nedfelt i selskapsavtalen og det er ikke formalisert retningslinjer som regulerer arbeidet. I valgkomiteens innstilling fremgår det at kompetanse, erfaring og mangfold har vært viktig i styrevalgsprosessen. Det fremgår ikke av innstillingen at habilitet har vært et tema. Daglig leder eller representantskapets medlemmer er ikke medlemmer av styret. I henhold til KS anbefalinger om eierstyring bør eierne formalisere retningslinjer for valgkomiteen. I innstillingen fra valgkomiteen i forbindelse med styrevalg bør vurderinger av generell habilitet inkluderes.

3 VEDLEGG

Dokumentliste

Aktuelle lovregler

- Lov om havner og farvann (havne- og farvannsloven) av 21. juni 2019 (i kraft 01.01.2020)
- Prop. 86 L (2018-2019) Lov om havner og farvann (havne- og farvannsloven)
- NOU 2018: 4 Sjøveien videre - Forslag til ny havne- og farvannslov
- Lov om havner og farvann (havne- og farvannsloven) av 17. april 2009 (opphevet)
- Lov om interkommunale selskaper (IKS-loven) av 29. januar 1999
- Lov om aksjeselskaper (aksjeloven) av 13. juni 1997
- Lov om årsregnskap mv. (regnskapsloven) av 17. juli 1998
- Lov om offentlige anskaffelser (anskaffelsesloven) av 17. juni 2016 (i kraft 01.01.2017)
- Forskrift om offentlige anskaffelser (anskaffelsesforskriften) av 12. august 2016 (i kraft 01.01.2017)
- Forskrift om innkjøpsregler i forsyningssektorene (forsyningsforskriften) av 12. august 2016 (i kraft 01.01.2017)
- Lov om rett til innsyn i dokument i offentlig verksemd (offentleglova) av 19. mai 2006
- Forskrift til offentliglova (offentlegforskriften) av 17. oktober 2008
- Lov om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern mv. (arbeidsmiljøloven) av 17. juni 2005
- Forskrift om systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid i virksomheter (Internkontrollforskriften) av 6. desember 1996

Eierstrategi/eierstyring og selskapsledelse

- KS: Anbefalinger om eierstyring, selskapsledelse og kontroll, versjon 2015
- Statens prinsipper for god eierstyring og selskapsledelse, versjon 2019
- NIBR (2015): Kommunale selskap og folkevalgt styring gjennom kommunalt eierskap
- Kommuneforlaget (2011): Kommunalt eierskap - roller, styring og strategi av Vibeke Resch-Knudsen
- Kommuneforlaget (2012): Styring av kommunalt eide selskaper av Vibeke Resch-Knudsen
- NUES: Eierstyring og selskapsledelse (norsk anbefaling), versjon 2018

Stavangerregionen Havn IKS (konsernet)⁴¹

- Nettsider til Stavangerregionen Havn IKS (stavanger.havn.no)
- Havnens intranett (vår tilgang gjennom Compendia)
- Selskapsavtale for Stavangerregionen Havn IKS (gjeldende fra 01.01.2010)
- Selskapsavtale for Stavangerregionen Havn IKS (gjeldende fra 01.01.2020)
- Skatteposisjon for Stavangerregionen Havn IKS (notat 02.04.2020 utarbeidet av advokat Helge Skogseth Berg, partner i Lynx Advokatfirma, Oslo)
- Strategiplan for Stavangerregionen Havn IKS 2018-2020 (25.10.2017)
- Strategisk arealplan for Stavangerregionen Havn IKS 2018-2020 (delplan)
- Miljøplan 2020-2023
- Miljøplan 2016-2017

---

⁴¹ Dokumentene gjelder primært for konsernet som helhet (morselskap og datterselskaper).

- Kommunikasjonsstrategi 2020-2023
- Cruisestrategi for Stavangerregionen 2020-2030
- Styret melding til eierne 2020
- Årsrapporter til Stavangerregionen Havn IKS 2015-2019 (IKS og konsernet)
- Budsjett og Økonomiplan Stavangerregionen Havn IKS og konsern
- Retningslinjer for arbeid i styret og representantskapet – Herunder styring av datterselskaper (02.05.2016)⁴²
- Styreinstruks for styret i Stavangerregionen Havn IKS
- Styreinstruks for Stavangerregionen Havnedrift AS
- Styret i Stavangerregionen IKS - Styrets møteplan og årshjul 2020
- Stavangerregionen Havn IKS - Styrets egenevaluering (styresak 33/19 fra 04.09.2019)
- Stavangerregionen Havnedrift AS - Styrets egenevaluering 2018 (styresak 04/19 fra 04.03.2019)
- Styreansvarsforsikring 2019 (Willis Towers Watson)
- Protokoller fra styremøter i Stavangerregionen Havn IKS 2016-2020 (pr. dato)
- Etiske retningslinjer for Stavangerregionen Havn IKS og dets datterselskaper
- Etisk sjekklister
- Stavangerregionen Havnedrift AS - Memo Interne transaksjoner (13.03.2018)
- Administrasjonsavtale - Stavangerregionen Havn konsern
- Interne konsernavtaler (fire avtaler)
- Rutiner og prosedyrer for økonomistyring (selskapets økonomirutiner)
- Rutiner og prosedyrer for oppfølging av andre selskaper i konsernet
- Rutiner og prosedyrer for risikovurderinger ved oppkjøp av selskaper
- Rutiner og prosedyrer for innkjøp (offentlige anskaffelser)
- Stikkprøver offentlige anskaffelser (leverandører 2019)
- Rutiner og prosedyrer for offentlighet
- Selskapets siste medarbeiderundersøkelse (2019)
- Selskapets personalhåndbok
- Selskapets HMS-håndbok
- Selskapets kvalitetssystem ISO⁴³
- Sammenligninger andre havner (nøkkeltall 2018)
- Høringsuttalelse til NOU 2018: 4 Sjøveien videre (brev av 06.06.2018 fra Stavangerregionen Havn IKS til Samferdselsdepartementet)

Eierkommunene

- Stavanger kommune sine nettsider om eierskap
- Sola kommune sine nettsider om eierskap
- Randaberg kommune sine nettsider om eierskap
- Stavanger kommunes eierskapsmelding (2013)
- Sola kommunes eierskapsmelding (2014)
- Randaberg kommunes eierskapsmelding (2008)
- Protokoller fra representantskapet i Stavangerregionen Havn IKS 2016-2020 (pr. dato)

---

⁴² Det er her bl.a. informasjon om representantskapets rolle, styreinstruks, instruks for havnedirektør (daglig leder), gjennomføring av styremøter, etiske retningslinjer, samt retningslinjer for habilitet og offentlighet.

⁴³ Dette gjelder ISO 9001:2015 for kvalitetsstyring og ISO 14001:2015 for HMS.

- Særlige bystyre/kommunestyresaker om SRH de siste årene
- Høring til ny havne- og farvannslov (formannskapet sak 92/18 fra 07.06.2018)

Andre kilder

- Nettsider til Regjeringen.no
- Nettsider til Kystverket
- Nettsider til KS Bedrift (herunder Norske Havner)
- Ny havne- og farvannslov vedtatt (Kystverket 05.06.2019)
- KS Bedrift: Regulering av havnekapital (Vista Analyse 29.10.2015)
- KS Bedrift: Organisering av norske havner (Vibeke Resch-Knudsen 04-04.2013)
- Rogaland Revisjon IKS: Selskapskontroll av Stavangerregionen Havn IKS (november 2010)
- Brønnøysundregistrene (foretaksregisteret)
- Proff.no (opplysninger om selskaper)

Intervjuer

Oppstartsmøte 15.10.2019 med havneselskapet: havnedirektør og styreleder (konsernet/morselskapet), daglig leder i havnedriften og økonomisjef i havnedriften (eg. økonomisjef hele konsernet)

Avklaringer og eventuelle møter med vår kontaktperson for selskapskontrollen

Vår kontaktperson for selskapskontrollen har vært økonomisjef i havnedriften (eg. økonomisjef hele konsernet)

Spørring representantskapet i Stavangerregionen Havn IKS 2016-2020 (spørreskjema)

Spørring styret i Stavangerregionen Havn IKS 2016-2020 (spørreskjema)